

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**SANAT EĞİTİMİNDE İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME
ÖĞRENCİLERİNE SANATÇILARDAN GÖSTERİLEN
ÖRNEKLERİN ÖĞRENCİ BAŞARISI VE YARATICILIĞIN
GELİŞMESİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Ayşe OKUR

HAZIRLAYAN
Sebahat Gökçen Özdemir

KONYA
2007

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi

BÖLÜM 1

GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Cümlesi	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Varsayımlar	3
1.5. Sınırlılıklar	3

BÖLÜM 2

2.1. Yaratıcılık.....	4
2.2. Yaratıcılık ve Zekâ	5
2.3. Çocukta Yaratıcılık.....	7
2.3.1. Çocukta Yaratıcılığı Geliştiren Faktörler	8
2.3.2. Çocukta Yaratıcılığı Engelleyen Faktörler.....	10
2.4. Çocuk Resminin Gelişim Aşamaları	13
2.4.1. Karalama Dönemi (2-4 Yaş).....	13
2.4.2. Şema Öncesi Dönem (4-7 Yaş)	14
2.4.3. Şematik Dönem (7-9 Yaş)	15
2.4.4. Gerçekçilik Dönemi (9-12 yaş)	15
2.4.5. Mantık Dönemi (12-14 yaş)	16
2.5. Sanat Eğitimi	16
2.5.1. Sanat Eğitiminin Tanımı ve Kapsamı	16
2.5.2. Sanat Eğitiminin Gerekliliği	17
2.5.3. Sanat Eğitiminin Amaç ve İlkeleri.....	19
2.5.4. Sanat Eğitimcisinin Özellikleri.....	21

2.5.5. Sanat Eğitiminde Yaratıcılık	23
2.5.6. Yaratıcılık ve Örnek Gösterimi	24
2.5.7. Sanat Eğitiminde Röprodüksiyon İncelemenin ve Örnek Gösteriminin Önemi.....	25
2.5.8. Sanat Eğitiminde Örnek Gösterimiyle Görsel Algı Gelişiminin Sağlanması ve Bu Alanla İlgili Yapılan Araştırmalardan Örnekler	28

BÖLÜM 3

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Modeli.....	31
3.2. Araştırmanın Evreni.....	31
3.3. Örneklem.....	31
3.4. Veri Toplama Aracı	32
3.5. Verilerin Toplanması, Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	33

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

4.1. Eğitim ortamının Betimlenmesi (Okul)	34
4.2. Sanat Eğitimi Ortamının Betimlenmesi	34
4.3. Dersin ve Ünitenin Tanımlanması	39
4.4. Deney ve Kontrol Gruplarını Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	40
4.5. Deney ve Kontrol Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Özgünlük ve Yaratıcılık Puanlarının, İncelenmesi	41
4.6. Deney ve Kontrol Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Üründeki Estetik Puanlarının İncelenmesi.....	42
4.7. Deney ve Kontrol Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Teknik Beceri Puanlarının İncelenmesi.....	43
4.8. Deney ve Kontrol Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Verileni Alma Becerisi Puanlarının İncelenmesi	44

4.9. Deney Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Özgünlük ve Yaratıcılık, Üründeki Estetik Öğeler, Teknik Beceriler ve Verileni Alma Becerisi Puanlarının İncelenmesi	45
--	----

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ	47
ÖNERİLER	49
KAYNAKÇA	51

EKLER

Ek 1. İzin Belgesi	
Ek 2. Deney ve Kontrol Gruplarında İncelenen Röprodüksiyon (Picasso – Ağlayan Kadın) - Röprodüksiyon İncelemede Öğrencilere Sorulan Sorular	
Ek 3. Deney Grubuna Gösterilen Örnekler	
Ek 4. Deney Grubu Öğrencilerinin Çalışmaları	
Ek 5. Kontrol Grubu Öğrencilerinin Çalışmaları	
Ek 6. Öğrenci Çalışmalarını Değerlendirme Formu	

ÖZET

Bu tez çalışmasında, sanatçılardan gösterilen örneklerin, ilköğretim ikinci kademe sekizinci sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar alanındaki çalışmalarını nasıl etkilediği araştırılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde, araştırmaya neden olan problem, amaç, problem cümlesi varsayımlar sınırlandırmalar, tanımlardan söz edilmiştir.

İkinci bölümde ise, yaratıcılık konusuna değinilmiştir. Yaratıcılık konuları irdelendikten sonra; sanat eğitimi ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama aracı, verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanması ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde, bulgular ve yorum kısmına yer verilmiştir.

Son olarak beşinci bölümde sonuç ve öneriler yer alınmıştır.

Değerlendirme sonuçlarından ilköğretim 2. kademe 8. sınıf görsel sanatlar dersi öğrencilerinden seçilerek oluşturulmuş deney grubu öğrencileri üzerinde sanatçılardan gösterilen örneklerin çalışmalara olumlu katkılar sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT

In this research, how the examples of artists in visual arts field which were shown to the students, effect the artworks of 8th graders was researched.

In the first part of the study, the problem, which caused to this study, the aim, the problem sentence, hypotheses, restrictions and definitions were mentioned.

In the second part; creativity was mentioned. The education of art has been emphasized after the investigation of the subjects of creativity.

In the third part, the method, model, universe and example of the research were explained and some information was given about the analysis of the datas.

In the fourth part, findings and comments are mentioned.

Finally in the fifth part, conclusion and suggestions were handled.

From the outcomes of the evaluations, we came to the conclusion that the examples of the artists which were shown to the experiment group (which was chosen from the 8th grades of visual arts lesson) had a positive effect.

ÖNSÖZ

Sanatı, bireylere tanıtacak olan, estetik beğeni konusunda bireyleri eğiten, bireylerin sanatsal tartışmalar yoluyla sanat dünyasının içine girmesini sağlayan, bireylerin yaratıcılıklarını geliştiren, belli bir perspektif kazanmalarına olanak sağlayan görsel sanatlar dersinin önemi yadsınamaz derecededir. Fakat tüm bunların olması doğru bir sanat eğitimi ile mümkün olabilmektedir.

Araştırmamın konusunu oluşturan sanatçılardan gösterilen örnekler, öğrencilerin değişik ürünler ortaya koymasına yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda, çalışma esnasında, ressamların kullandığı teknikleri tanıyabilmesi ve bunu kendi doğasına uygun biçimde uygulama yapabilmesi imkanını oluşturmaktadır.

Görsel sanatlar derslerinde, sanatçılardan gösterilen örneklerin öğrenci çalışmalarını nasıl etkilediğini üzerinde durulan bu araştırma, kullanılan yöntemin etkilerine yönelik sonuçları ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırma çalışmasında her konuda destek ve yol gösterici olan danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ayşe OKUR'a, uygulama aşamasında bana yardımcı olan Mustafa Necati İlköğretim Okulu yöneticilerine, görsel sanatlar öğretmeni Zerrin ENVEROĞLU'na, istatistiksel işlemlerde yol gösteren Abdullah IŞIKLAR'a ve benden desteklerini esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

Sebahat Gökçen ÖZDEMİR

Ağustos, 2007 / KONYA

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Toplumun ve insanlığın gelişmesinde önemli bir yere sahip olan yaratıcılık, genel olarak sanat eğitimi kapsamında kullanılmaktadır. Sanat eğitiminde, özellikle ilköğretim dönemindeki öğrencilerin sanatsal yaratıcılığının geliştirilmesi hafife alınmaması gereken önemli bir konudur. Eğitim sistemimizde genel olarak sanat eğitimine çok az yer verildiği, gereken ağırlığın verilmediği gözlenmektedir.

Sanat eğitimi, düşünme güçlerini arttıran, sosyalleştiren, estetik duyarlılığı geliştiren eğitsel programlar bütünüdür. Sanat eğitiminin amacı, sadece sanatçı yetiştirmek değildir. Sanat eğitimi çağdaş toplumda, özgürce yetişen fertlerin her alanda yaratıcı olmasını sağlayan etkinliklerdir (Yılmaz, 2001).

Tüm bireyler değişik alanlarda yaratıcı yetiye sahiptir. Her bireyin ilgi alanı gibi yaratı alanı da farklıdır. Çünkü yaratıcılık, kişiye ve şartlara göre, değişik derece ve boyutları olan bir düşünme biçimidir. Nasıl ki mantıksal kurallar öğrenilebilir ve zamanla geliştirilebilirse, yaratıcı yaklaşımlar da öğretilebilir ve geliştirilebilir. Değişik alanda ve değişik yoğunlukta, her insanda var olan bir özelliktir (Kırıçoğlu, 1991).

Sanat eğitime dair sanatsal yaratıcılığın, ancak planlı ve programlı bir şekilde gelişeceği açıktır. İnsan yaşantılarını onun hoşuna gidecek biçimlerde genişletme ve zenginleştirme yaratıcılığın işlevlerinden biridir. Yaratıcılığın işlevlerinden bir diğeri de insanın kolay ulaşılabilen yeni objeler, yaşantılar ve varoluş biçimleri arayışını ve isteğini karşılamasıdır (Özkarakoç, 2004).

Sanat eğitimi, estetik kaygıların öğretilmesi ve bunlardan kurgusal sonuçların çıkarılmasına yardımcı olur. Böylece sanat ürünleri aracılığıyla, duygular kişisel paylaşımlara uzanır. Sanat eğitimi, insan bilincinin yaratıcı becerilerini özgür kılması açısından önemlidir. Bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilme, yetenek ve yaratıcılığını estetik bir düzeye ulaştırmak amacıyla yapılan sanat eğitimi bireysellik esastır. Bireyin yaratıcı güç ve potansiyellerini eğitmek, estetik düşünce bilincini örgütlemek, estetik yaşamın yapılanmasını temellendirmek için gereklidir (Erbay, 2000).

Günümüz eğitim sistemi, deneysel ve sorgulayıcıdır. Modern eğitim sistemlerinin uygulandığı birçok okulda, öğrencilerin çeşitli malzemelerle çalıştırılması, onları yeni tekniklerle tanıştırmış böylece çocukların ifade güçleri ve yaratıcı becerileri geliştirilmeye başlanmıştır (Akbayrak, 2001).

Sanat eğitiminde öğrencilere gösterilen örneklerin, konunun anlaşılmasına yardımcı olmasında, sanatçıları tanımada, tasarım ve yapım aşamasında karşılaşılan sorunları çözerken problem çözme yeteneklerini geliştirmede ve görerek öğrenebilme fırsatı verdiği için sanat eğitimi açısından önemli olduğu görülmektedir.

1.1. Problem Cümlesi

Sanat eğitiminde ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine sanatçılardan gösterilen örneklerin öğrenci başarısı ve yaratıcılığın gelişmesine etkisi nasıldır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Sanat eğitiminde, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine sanatçılardan gösterilen örneklerin, öğrenci başarısı ve yaratıcılığın gelişmesine olan etkilerinin belirlenmesi bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin yaratıcılığını etkileyen faktörler, “özgünlük ve yaratıcılık” değişkenine bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Öğrencilerin yaratıcılığını etkileyen faktörler, “üründeki estetik öğeler” değişkenine bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Öğrencilerin yaratıcılığını etkileyen faktörler, “teknik beceri” değişkenine bağlı olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Öğrencilerin yaratıcılığını etkileyen faktörler, “verileri alma ve uygulama yetisi” değişkenine bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Sanat eğitiminde gösterilen sanatçı örneklerinin öğrenci yaratıcılığında etkisi var mıdır?

6. Örnek gösterilen sınıfla gösterilmeyen sınıf arasında yaratıcılık bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?

7. Öğrencilerin yaratıcılığında cinsiyet bakımından anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmada, Konya ili merkez ilçelerinden Selçuklu ilçesinde tesadüfi örneklem yoluyla belirlenen devlet okulunda ünite olarak röprodüksiyon inceleme konusu seçilip, deney ve kontrol grubu oluşturularak gözlem yapılmıştır.

Konu ile ilgili olarak yerli ve yabancı kaynaklardan literatür taraması yapılmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Sanat eğitiminde ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine sanatçılardan gösterilen örneklerin öğrenci başarısı ve yaratıcılığına olan etkilerinin araştırılması görsel sanatlar (resim) öğretmenlerine bir ışık tutacaktır. Elde edilen bulgular dahilinde gerekli iyileştirmelere gidilecektir. Bu tür araştırmaların sanat eğitimcilerinin kültür seviyesini arttıracığı için bu çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

- Araştırmada kullanılan ölçekler için uzman görüşlerinin yeterli olduğu kabul edilmiştir.
- Araştırmada kullanılan katılımcıların gerçek görüşlerini ifade ettikleri kabul edilmiştir.
- Alınan örneklem grubunun Konya ili ilköğretim okulları ikinci kademe öğrencilerini temsil ettiği düşünülmektedir.
- Çeşitli kaynaklardan sağlanan bilgilerin gerçeği yansıttığı kabul edilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma, Konya ili merkez ilçelerinden biri olan Selçuklu ilçesinden tesadüfi örneklem yoluyla belirlenen ilköğretim okulu sekizinci sınıflardan deney ve kontrol grubuyla sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM 2

2.1. Yaratıcılık

Yaratıcılık kavramı, geçmişten günümüze değin, farklı kişiler tarafından farklı ifadelerle tanımlanmış bir kavramdır.

Yaratıcılık kavramının İngilizce karşılığı “creativity”, latince ise “areave” yaratmak, doğurmak ve meydana getirmek anlamına gelir (Genç, 1999).

Torance, yaratıcı düşünmeyi şöyle tanımlamaktadır: Boşlukları rahatsız edici eksik öğeleri sezip bunlar hakkında düşünüy ya da varsayımlar kurmak, bunları sınamak, sonuçları karşılaştırmak ve olasılıkla varsayımları değiştirip yeniden sınamak.

Barlett ise yaratıcılığı, ana yoldan ayrılma, deneye açık olma, kalıplardan kurtulma olarak tanımlamaktadır (Sungur, 1992).

Sungur’a göre yaratıcılık, sorunlara, bozukluklara, bilgi eksikliğine, kayıp öğelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma, güçlüğü tanımlama, çözüm arama, tahminlerde bulunma ya da, eksikliklere ilişkin denenceler geliştirme, bu denenceleri değiştirme ya da yeniden sınama, daha sonra da sonucu ortaya koymadır (Sungur, 1992; Özcan, 2002).

Horovitz’e göre yaratıcılık; yeniye keşfetmek, bilindik elemanları birleştirmek, yeni ve kullanışlı yollar bulmaktır (Avcı, 2000). Buna karşın Disney şirketinden Milke Vance ise; yeni olanın üretilmesi ve eski olanın yeniden düzenlenmesidir, şeklinde tanımlamıştır (Bentley, 1999).

Fromm’a göre iki tür yaratıcılık vardır. İlk olarak resim yapma, müzik besteleme, roman, şiir yazma gibi yeteneğe bağlı öğrenilebilen, alıştırmalarla geliştirilebilen ve ürün veren yaratıcı etkinlikler iken; ikinci olarak her tür yaratıcılığın temelinde bulunan yaratıcı tutum ve davranış biçimi olup bir ürünle görünür duruma gelmeyebilir. Birinci tür, bir yeti ve yetenektir. İkincisi, bir karakter özelliğidir. Görme, algılama, tepki verme yetilerinin işlenmesiyle bu da geliştirilebilir. Guilford ise (1950) bu saptamaları yaratıcılığı ölçmek ve ortaya çıkarmak için kullanmıştır. Sanat uzmanları

yaratıcılığın pek çok bileşeni içinde çok çalışmak, hatta düş kırıklığının da bulunduğunu söylemektedirler. Elliod Eisner (1972) son olarak dört yaratıcı türü belirlemiştir. Bunlar; sınırları zorlayan, sınırları kıran, icad eden ve estetik düzenleme ile birlikte özgün bir bütünlük oluşturan şeklinde sıralanmaktadır (Kırıçoğlu ve Stokrocki, 1997).

Gordon (1944) yaratıcılık, öğrenilebilen, geliştirilebilen bir güçtür, der. O zaman okullarımıza çok büyük görevler düşer. Sanat eğitiminde salt görüleni yinelemek ya da hocanın kimliğinde gelişmek değil, öğrencinin bireysel ayrıcalıklarının çerçevesinde yeni farklı yapıtlar yaratmasına, düşünceler üretmesine olanak tanımak gerekir. Yaratmak, yaratıcı yeti insan yaşamını, dünyayı değiştiren, geliştiren en önemli olgudur. O halde okullarımızın baş tacı olmalıdır. Çünkü okulun misyonu da budur. Yaratıcı eğitimin amacı, önceki kuşakların yaptıklarını yinelemek değil, bunların üzerine bir şeyler koyabilmek, tasarıya, yaratıcılığa, düşünmeye, özgünlüğe, meraka, buluşa, araştırmaya yöneliktir (Çellek, 2001).

2.2. Yaratıcılık ve Zekâ

Zekânın bugüne dek pek çok tanımı yapılmıştır. Bu konuyla ilgilenen her alan kendine uygun bir zekâ tanımı yapmıştır. Kimi kez uyum, kimi kez sorun çözme yeteneğine ağırlık verilmiştir. Bütün bunları da içerecek bir zekâ tanımı, “Zihnin öğrenme, öğrenilenden yararlanabilme, yeni durumlara uyabilme ve yeni çözüm yolları bulabilme yeteneğidir.” şeklinde yapılabilir. Bu tanımdan hareketle yaratıcılık, zekânın en üst işlevi gibi görünmektedir (Öktem, 2001).

Her öğrenci, zekâ yapısı ve öğrenme yöntemi açısından diğerinden farklıdır. Kimi sadece dinlemekle; kimi öğrenme sürecinin içinde yer almakla; kimi de araştırıp, düşünüp, çözümlemek gibi farklı yöntemlerle anlar (Çakır, 2005).

Horward Gardner’in “Çoklu Zekâ Kuramı”na göre (1986) zekanın tanımı daha çok yaratıcılığın tanımı olmaktadır. Belirli bir kültürel birikimin sonucu olan problem çözme ve özgün bir ürün ortaya koyma yeteneği bir zekâ gerektirir. Bir problemin çözülmesi, yaratılan bir hikayenin bitirilmesinden satrançta bir mat hamlesine veya bir söküğün onarılmasına; özgün ürünler ise bilimsel kuramlardan müzik eserlerine, başarılı politik kampanyalara kadar değişiklik gösterir (Gardner & Walters, 1985).

Çoklu zeka kuramına göre yedi tür zeka vardır(Tarman, 1998). Bunlar ve uygulandıkları alanlar şunlardır.

Zeka Türleri	Etki Alanları
1. Sözel/Dilsel Zeka	Yazarlar, şairler vb
2. Müziksel	Besteci, şarkıcı vb.
3. Mantıksal/Matematiksel Zeka	Kaşif, araştırmacı, mühendis, satranç oyuncusu vb.
4. Görsel/Mekansal Zeka	Mimar, heykeltıraş, sanat eleştirmeni
5. Bedensel/Devinduyusal Zeka	Balerinler, palyaçolar, pandomim oyuncularını vb.
6. İçsel Zeka	Rehberler, psikiyatristler, terapistler vb.
7. Sosyal (Kişilerarası) Zeka	Danışmanlar, öğretmenler, politikacılar, dini liderler.

Bu kuramın uygulanmasında temel olarak kullanılan yöntemlerden birisi “yaratıcı sorun çözme” tekniğidir.

Yaratıcı sorun çözme sürecinde:

1. Olayı saptama,
2. Kavramlaştırma,
3. Çözüm bulma yer alır (Tarman, 1999).

Robert Sternberg’e göre zekânın üç ana unsuru vardır:

1. Çözümleyici (analytic) düşünme becerileri: Çözümleme, ilişkileri anlama, karşılaştırma, yargılama, tersini bulma, değerlendirme.

2. Yaratıcı (creative) düşünme becerileri: Genelleme, icat etme, yaratma, imgeleme, farklı ilişkileri algılama, olabirirleri sezinleme.

3. Evirgen (Practice) düşünme becerileri: Kavramları gündelik yaşama uygulamak, gerçekleştirmek, sonuçlandırabilmek var etmek.

Geleneksel eğitim sistemimiz çözümleyici zekâyâ yöneliktir ve buna uygun hazırlanan testlerle daha çok bu yön ölçülür, yaratıcı ve evirgen zekâ ise unutulur. Buna göre zekâ konusuna geleneksel bakış şeklimiz yanlış değil ama eksiktir (Öktem, 2001).

Yaratıcı bireyler, daha az yaratıcı bireylerle karşılaştırıldığında zeka düzeyleri ya da akademik başarıları açısından bir üstünlük sergilememektedirler. Araştırmalardan

elde edilen birbirini destekler nitelikteki bulgular dikkate alındığında, kişilerin yaratıcı özelliklerinin çoğunun bireyin duyuşsal özellikleri, özellikle de motivasyonu ile ilgili olduğu görülmektedir. Bilişsel özelliklerle ilgili onların daha az sayıda olduğu dikkat çekmektedir. Bunlara ek olarak anne babaya benzeme ve yaratıcılık, bireyin yetiştiği ortam ve yaratıcılığı ile ilgili bulgular, incelenen yaratıcı bireylerin kendi konu alanlarına göre farklılıklar göstermesi gibi, çelişkili sonuçlar ve tutarsızlıklar da sergileyebilmektedir (Yontar, 1993).

Zekânın yaratıcılıkla tek başına belirleyici bir değişken olarak düşünülmemesine ilişkin görüşün geçerli olduğu görülmektedir. Üstün zekaya sahip kişilerin yaratıcı bir kimliğe sahip üstün yapıtlar üretebileceği savı veya tam tersinin doğru olmadığını savunan sanat eğitimcileri ve psikologların görüşlerinde anlamlı bir fark yoktur. Burada üstün zekâyâ sahip bireyin yaratıcı bir kimliğe sahip olabildiği gibi, zekâ düzeyi çok yüksek olmayan bireylerin de yaratıcı olabileceğine ilişkin örnekler oldukça fazladır. Ancak yaratıcılık için orta düzeyde bir zekânın olması yaratıcı davranış ve etkinliklerdeki estetiksel tutarlılığın bir göstergesi olabilir (Artut, 2001).

2.3. Çocukta Yaratıcılık

Yaratıcılık, ancak özgür ve demokratik ortamlarda kendini gösterebilir ve tüm insanlarda belli bir oranda var olan gizli bir güçtür. Yaratıcılık, önceden birbirleriyle ilişkisi olmayan malzeme ve düşünceler arasında bağlantılar kurma, algılama, görebilme, bilinenin ve bilincin sınırlarını aşarak düşünceleri estetik biçimde yeniden düzenleyebilme bunların yanı sıra düşünce ve eylemde özgünlüktür (Kefi, 2006).

Lally ve La Brant (1951) raporlarında belirttiklerine göre sanat eğitimcileri ve psikologlar, sanatsal ilginin her bir eğitim düzeyinde ortaokul sınıflardan daha yukarı sınıflara doğru düşme eğilimi gösterdiğini gözlemlemişlerdir. Barkan'ın (1960) gözlemlerine göre; çocuklar bazı noktalarda, diğer alanlara kıyasla gelişme hamlesi göstermektedir. İkinci sınıfta çocuk nesnelerin nasıl ve nedenine karşı merak içindedir. Dördüncü sınıfta aşırı mükemmeldirler. Wild (1959) “gerçekçilik evresi” ve “grup oluşturma çağı” (the gang age) olarak adlandırıldığı dönem sırasında yaratıcılıkta düşüşün akranlarıyla aynı şekilde hareket etmekten kaynaklandığını ileri sürmüş ve bunun yanı sıra düşünce özgür hareket etme olanağının ortadan kalktığını, istediği gibi

resim çizme olanağının ve dolayısıyla sanatsallığın yok olduğunu ortaya koymuştur (Karayağmurlar, 1990).

Torrance çalışmalarında, ana okulundan üniversiteye kadar olan yaratıcı gelişmeyi incelemiştir. Torrance ve arkadaşlarının yaratıcı gelişim evreleri için tespit ettikleri eğri şöyledir: Birinci sınıftan üçüncü sınıfa kadar düzenli bir artış vardır, genellikle 3. ve 4. sınıflarda belirgin bir düşüş vardır. 5. ve 6. sınıflarda ise bazı yönlerden artış gözlenmektedir. 6. 7. sınıflarda yine düşüş, 8. sınıftan lisenin son yıllarına kadar artış görülmektedir (Öncü, 1989).

2.3.1. Çocukta Yaratıcılığı Geliştiren Faktörler

Doğumla birlikte insanda var olan yaratıcılık yetisi giderek gelişmeye eğilimli bir doğallığa sahiptir. Fakat bu gelişimin olabilmesi için hem içte hem dışta iyi dinamiklerin olması ve bunların işlenip yönlendirilmesi gereklidir. Yaratıcılık her yerde ve her alanda vardır. Sadece işlenip ortaya çıkarılmayı beklemektedir. Yaratıcılığın en yüksek değere varmasının ardında uzun süreli eğitim, yoğun çalışma, mükemmellik anlayışı ve inkar edilmez yakıcı bir ateş (aşk) vardır (Kırıçoğlu, 1991).

Çocuğun ya da yetişkinin sanatsal yaratıcılığının öyküleme ya da kopya etmeyle başladığını söylemek olanaklıdır. Çünkü çocuk kendi dışındaki (dışsal) etkileri ve özellikleri içselleştirme çabası içindedir. Cari Rogers, yaratıcılığın geliştirilmesini sağlayan koşullardan söz ederken, içsel durumu yeni deneyimlere açık değerlendirmelerin yapıldığı merkez düşünce ve nesnelerle oynama yeteneği olarak tanımlar. Yaratıcılığı teşvik eden dışsal durumlar ise; psikolojik serbestlik ve güvenlidir. Psikolojik özgürlük kişinin kendine tanıdığı özgürlüktür. Psikolojik güvenlik ise koşulsuz olarak bireyin iyi durumda olduğunu kabul ettiği zaman kurulur. Sanat aktiviteleri çocukların canlı bir görsellik kazanmaları, fiziksel dünyaya karşı daha duyarlı olmaları ya da Rogers'ın dediği gibi deneyime açık olmalarını sağlayabilir (Kırıçoğlu, 1991).

Sanat duyular yoluyla algılanan biçim, renk, doku, ses ile ilgili mesajların anlaşılmasına ve bunlardan zevk alınmasına olanak tanır. Yaratıcılığın geliştirilmesi için çocuğa duyu ve duyumlarını iyi kullanmayı öğretmek gerekir. Bilinen beş duyu dışında kalan ve sanat eğitimi süreçlerinde önem kazanan iki duyu daha vardır. Bunlar; devinsel

duyu (kinesthesie) ile duyuşal sezgi (empati)dir. Devinsel duyu; algıların simgesel yapıları dönüşmesinde rol oynar. Çocuklarda özellikle karalama basamağında devin duyusu etkindir. Empati ise sanatsal alanda hem sanatçı için hem tüketici için gereklidir (San, 1979).

Çocukta yaratıcılığı geliştirici, girişimler psikolojinin yönlendirmesiyle yapılmalıdır. Bir eğitimci için ön koşul tüm bireylerin yaratıcı oldukları varsayılmalıdır. Doğuştan var olan özellikler çevre faktörüyle fiziksel ya da ruhsal deformasyona uğrar. Read'e (1981) göre yaratıcı bireyler yetiştirmek genel eğitimin amaçlarından biri olmalıdır. Bu da her bireyin psikolojik açıdan tanınması ve ona uygun eğitim verilmesi demektir. Yaratıcılığı amaçlayan bir eğitim yaparak - yaşayarak eğitim yöntemini kullanmak zorundadır (Karayağmurlar, 1990).

Sungur (1992), çocukta yaratıcılığı geliştiren faktörleri aşağıda verildiği gibi özetlemiştir:

- Çocuklarda hafıza ve gözlem eğitimi ile görsel algılamının geliştirilmesini sağlamak,
- Üretken olmak, deneyime girmesini teşvik etmek,
- Yeni, farklı, özgün formlar yakalamak, anlatmak ve yorumlar yapmak,
- İmgelerin gelişmesi ve çoğalmasını sağlamak,
- Sanat eseriyle karşılaşmak, incelemek, eleştiri ve yorum yapmak,
- Duygu ve düşüncelerini sözlü ya da resimsel öğelerle ifade edebilmede hızlı, kararlı ve cesur olmalarını sağlamak,
- Sanat çevresi yaratmak, sanatsal sohbetlerle fikir alış - verişine girmek,
- Sanatçı ile tanışmak, bire bir temas kurmak, tanımak,
- Konuları tanıdık, anlaşıldık alanlardan seçmek,
- Sanat tarihi bilgisi edinmek.

İnsanda var olan dört zihinsel yetenek, yaratıcılığı geliştirmektedir. Bunlardan, yazılı veya görsel birçok düşünce ya da tasarım üretmek için çaba harcamayı; esneklik, herhangi bir sorunla ilgili farklı yaklaşımlarla çözümler üretebilmeyi; özgünlük, her türlü düşünce ve eylemde kendine özgü olmayı; ayrıntılandırma ise ortaya atılan

herhangi bir düşünceyi ayrıntılı olarak ortaya koyabilmeyi içermektedir (Guilford, 1983; Özsoy, 2003).

Sungur (1992), yaratıcılığı geliştirici öğretmen özellikleri aşağıda verildiği gibi özetlemiştir:

- Öğrencileri birey olarak kabul etmeli ve davranmalı,
- Özgür düşünme ve davranmaya teşvik etmeli,
- Öğrencilere özgür, özgün ve yaratıcı bir kişilikle model olmalı,
- Sınıf dışında da onlara zaman ayırmalı,
- En iyiyi beklemeyi ve zorlukların aşılabileceğini göstermeli,
- Heyecanlı, araştırmacı, yeniliklere açık olmalı,
- Öğrencileri eşit görmeli ama farklılıklarını dile getirmeli,
- Öğrencileri doğrudan ödüllendirebilmeli,
- İlgili ve sabırlı olabilmeli,
- Sürekli okuyan ve paylaştan kişiler olabilmeli,
- İkili ilişkilerde kolay iletişim kurabilmeli.

2.3.2. Çocukta Yaratıcılığı Engelleyen Faktörler

Çocukta yaratıcılığın gelişimini engelleyen etmenlerin başında dışsal etmenler gelir. Özellikle çocuğun doğumdan itibaren içinde yetiştiği aile faktörü çok önemlidir. Çocuk ailesi tarafından beğenilmek ve onaylanmak ister. Hangi davranışların engelleyici hangi davranışların geliştirici olduğunu bulmak gerekir. Ailenin görevleri öncelikle küçük çocuğun fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılamaktır. Beslenme, kültürel gelişim, sosyal gelişim eğitimi aşamalarında aileler üstüne düşeni yapmalıdır. Çocuk denecek yaşta birçok insanın sokaklarda amaçsız ya da değişik işlerde çalışması, geleceğinin yapılanması açısından büyük bir beyin gücünü ya da yaratıcı enerjiyi erkenden tüketmektedir (Kırıçoğlu, 1991).

Bunun tam tersi bir durum da aile bağlarının çok sıkı olmasıdır. Erich Fromm'un "aile içi - zina bağları" deyiimiyle açıkladığı aşırı bağılıklar da, başı boş bırakılmış

birey kadar yaratıcılıktan uzaklaşmaktadır. Aileden kaynaklanan kişinin psikolojik saplantıları, ölüm sevgisi, narsizm gibi nevrozlar Fromm'un deyiimi ile "çürüme"yi ortaya çıkarır. Annelik yapan kişiye ya da onun yerini alan şeylere (kana, aileye, kabileye) bağlı kalma eğilimi her insan için doğaldır. Bu eğilimin karşıtı da doğmak, gelişmek, büyümektir. Normal bir gelişmede büyüme ağır basar, güçlü bir bağımlılık ise çatışmaya yol açar ve kişisel gelişim engellenerek gerileme, yeteneklerin ve yaratıcılığın yok olmasıyla sonuçlanır. Ailenin tavrı çok önemlidir. Çünkü yaratıcılık aynı zamanda bir özgürlük sorunudur ve çocuğun bağımsız davranışlar geliştirmesiyle beslenir. Bütün psikologlar Fromm ve Jung da şu görüştedirler: Ölüm sevgisi, yıkıcılık, narsizm ve aile içi - zina yaratıcılığı engelleyen etmenlerdir (Fromm, 1979).

Sungur (1992), genel olarak çocukta yaratıcılığı engelleyen etmenleri şöyle özetlemiştir:

- Çocukların birbirlerinden taklit ederek,içselleşmemiş kopya "şablon form" oluşturmaları,
- Sınırlama ve kısıtlamalar,
- Çok istekli olmaktansa, doğal gelişmeye engel olmayan adım adım ilerlemenin sağlanamaması,
- Malzeme ve araçların yetersizliği,
- Verilen konunun çocuğun yaratıcılığını harekete geçirecek nitelikte olmaması,
- Atölye olmaması,
- Çalışmaların yararlılığına göre yapılması,
- Ders süresinin kısıllığı, ilköğretim okullarında haftada bir saat resim dersinin az olması.
- Bazı metotların ve konuların biktırıcı tekrarı,
- Öğretmenin her öğrenciyle aynı oranda ilgilenmemesi,
- Öğretmenin donanımının olmaması,

Sungur (1992), yaratıcılığı engelleyen öğretmen özelliklilerini aşağıda verildiği gibi özetlemiştir:

- Öğrencinin cesaretini kıran,
- Aşırı eleştirici ve güvensiz,
- Heyecansız,
- Dogmatik ve katı,
- Alanla ilişkisini sürdüremeyen,
- Aşırı uç noktada olan,
- Alanında yetersiz,
- Dar ilgileri olan,
- Sınıf dışı tartışma ve konuşma olanağı olmayan.
- Düz okumayı vurgulayan,

San (1985)'a göre yaratıcılığı engelleyen etmenler şunlardır:

- İçsel özgürlükten yoksun oluş, hangi alanda çalışıyorsa o alan hakkında yeterli bilgiye sahip olmama,
- Dış kurallarda ve dış ilişkilerde güvenli olmama, yanlış yapmaktan korkma, yenilgi korkusu, alay edilme korkusu,
- Belli bir otoriteye bağlı olma,
- Tüm eğitim-öğretimi süreci boyunca akıl ve mantıktan yana ağırlıklı bir sistemden geçmiş olma,
- Yaratıcılık yetisinin dünyada çok az kişiye vergi bir yetenek olarak verildiğini düşünme,
- Kültüre bağlı olarak erkek çocuklarının kızlar gibi müzik, şiir, resim gibi alanlara ilgi duyması, hayalci, düşlemci olmasının hoş karşılanmaması, duygusal ve dışı bulunması da yaratıcılığı engelleyici unsurlardır.
- Tek başına hırs, başlangıçta iyi ise de en yetkin en iyi olma tutkusu biçiminde gelişince engelleyici olabilmektedir.

2.4. Çocuk Resminin Gelişim Aşamaları

Çocuğun, bedensel ve zihinsel gelişimine paralel olarak sanat faaliyetlerinde de belirgin bir değişim dikkatimizi çeker. Kağıda yapılan ilk işaret ve çizgi, giderek bir sanat evresine dönüşerek ergenlik dönemine kadar gelişimini sürdürür (Yavuzer, 2000).

Çocuk resminin gelişim aşamaları temel alınarak yapılan sınıflandırma, çocuk resimleri ile yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçların başarıları arasındadır. Çocuk resmini araştıran bilim adamlarından V. Lowenfeld, sanat yoluyla bireyin kendisini anlatmasının, sağlıklı duygusal gelişmenin temel görevi olduğuna inanır (Gürtuna, 2004).

Çocuk resmindeki gelişimi beş evrede ele almak mümkündür:

- Karalama Dönemi (2-4 yaş)
- Şema Öncesi Dönem (4-7 yaş)
- Şematik Dönem (7-9 yaş)
- Gerçekçilik (Gruplaşma) Dönemi (9-12 yaş)
- Mantık (Görünürde Doğalcılık) Dönemi (12-14 yaş) (Yavuzer, 2000).

2.4.1. Karalama Dönemi (2-4 Yaş)

Her çocuk ilk resim eylemine karalama ile başlar. Bazı çocukta uzun sürer bu, bazısında ise kısa sürede biçimli veya anlamlı çizgilere dönüşür. Düzenli çizgiye başlayan çocuk, zekâ ve el arasında oluşan kontrollü bir çizgi evrenine girmiş demektir. O çizdiği çizgilerle hareketleri arasında bir bağlantının varlığını keşfetmiştir. Artık bundan sonra çocuk, hareketlerini kontrol etmek üzere çizgilerini istediği yönde çizebilmektedir. Bu, ustalık gerektiren deney, ona yalnız güven sağlamaz, ayrıca kinetik yol ile neler ortaya çıkarabileceğine bir tanıktır (Kehnemuyi, 2002).

Çocuğa göre çizmek, elin hareketlerini kağıda dökmektir. Yaşamın ilk yıllarında “keşif” ve icat girişimleri içinde olan çocuk, her şeye dokunur, dokunduğu objeler arasında kağıt da bulunur. Eli amaçsız bir şekilde, kağıt üzerinde dolaşırken çizgiler bırakır. Çocuk, oluşan çizgileri görür ve onların yaratıcısı olduğunu anlar (Yavuzer, 2000).

Bir çocuk, ne kadar karalama yaparsa, karalamalar o kadar çabuk başlangıcı ve sonu belli olan düz ve net çizgilere, kırık çizgilere ve dairesel çizgilere dönüşecektir. Karalamaları bazı çocuklar daha erken, bazıları ise daha geç yaparlar. Bu, kesinlikle çocuğun kendisinin, yaşayarak deneyerek aşması gereken bir dönemdir. Çocukların bu dönemi bol bol çizerek, boyayarak özgürce çalışarak geçirmeleri gerekir (Abacı, 2005).

2.4.2. Şema Öncesi Dönem (4-7 Yaş)

Bu dönemde çocuk dış dünya ile kurduğu ilişkisinin zenginleştirme çabasıdadır. “Vücut hareketlerinin ittiği düz çizgi karalamaları insan kolu, bacak ve gövdesi, yuvarlak çizgiler ise baş veya yüz olmaktadır. Biçimi bilinçle ortaya koyabilme olanağına kavuşan çocuk böylelikle değişik bir resim anlatımına girmiş olur “ (Kehnemuyi, 2002).

Yolcu (2004)’ya göre; gördüklerinden çok düşündüklerini çizen şema öncesi dönem çocukları, düşüncelerini kağıda aktarırken birden çok bakış açısından yararlanırlar. Örneğin, hem kuş bakışı hem de karşıdan bakışla çizilen bir masanın üst kısmı kuş bakışı çizilirken, masanın bacakları karşıdan bakış açısıyla çizilmiş olur.

Şema öncesi evresinde çocuk, canlandırmak istediği obje yada kavramla ilişki kurma kaygısını yaşamaya başlar. Bu ona büyük bir doyum sağlar. Bu yeni resimler, yalnızca çocuk için değil, aynı zamanda ana-baba ve öğretmen için de önemlidir; çünkü böylelikle, ellerinde, çocuğun düşünme sürecinin somut bir kaydı bulunur. Bu dönemdeki çocukta görüş büyük ölçüde öznel; duyguların egemenliğindedir; (fantezi) hayallerle doludur. Bu görüş kültürel ve mantıksal kısıtlamalarla biçimlendirilmiştir. Bunun sonucu olarak insan figürü çizimleri tipik olarak şematiktir ve resmi yapının temel olarak gördüğü şeye indirgenmiştir. Vücut oranları gerçek dışıdır; önemli sayılan şeyler oransız bir biçimde büyük ve çizgisel perspektif hiç dikkate alınmaksızın ifade edilmiştir. “Bu dönemde dairesel ve uzunlamasına çizgilerin biçimlenmeye başladığı görülür. 5-6 yaşlarında çocuk kendi duygu ve düşüncelerini ortaya koyacak girişimlerde bulunur. En sevdiği konu, insan figürüdür” (Yavuzer, 2000).

2.4.3. Şematik Dönem (7-9 Yaş)

Çocuklar çeşitli dönemlerde insan ve çevresi hakkında bilgiler edinir. Bütün bunlarda resmine belli şemalar şeklinde yansır. Şema herhangi bir nesnenin basitleştirilmiş hali olarak tanımlanmaktadır. Çocuğun resimde yapmak istediği gerçekte olan objeye benzetmeye çalışmaktır (Yılmaz, 2001).

Abacı (2005)'ya göre, çocuk bu yaşlarda kişiliğini tanımlarcasına farklı bakış açıları geliştirir. Çizgilerinde önemli gördüğü ayrıntıları abartır, önemsizleri yok edebilir. Cinsiyetinin ilgi alanları çizgilerindeki ayrıntılarda görülebilir.

Zengin bir şeması olan çocuğun, çevresindeki her şeyin daha çok farkında olduğunu ve çevresiyle daha faal bir etkileşim içinde olduğunu görmek mümkündür. Çocuğun bilgisi, onun dünya anlayışını ve ilgilerini açıklamaktadır; işte resimde görülen de budur. Çocuğun şemayı farklılaştırma arzusunun derecesi, şemanın kapsamının karakteristiklerini bilmek isteği, çocuğun araştırma isteğini göstermektedir (Yavuzer, 2000).

2.4.4. Gerçekçilik Dönemi (9-12 yaş)

Çocukların ergenlik dönemine girmeye başladığı bu yaşlarda çocuk, sürekli değişim içindedir. Dolayısıyla sanat gelişimlerinde de farklılıklar oluşur. Somut yaklaşımların ağır bastığı dönemde oldukları için gördükleri nesnelerin ve figürlerin boyutlarına, oranlara, renklere, perspektife ve cins ayrımına dikkat eder, bunları gerçeğe en uygun şekilde yansıtmaya özen gösterirler (Gürtuna, 2003).

Bu dönemde çocukların en büyük ihtiyaçlarından biri kendi kişiliklerini bulmaları, kendi güçlerinin farkına varmaları ve kendi grupları içinde kendi ilişkilerini geliştirebilmeleridir. İkinci olarak da her çocuğun, çevresi ve çevresini oluşturan nesneler ve malzemeler ile olan içten ilişkisini keşfetme ihtiyacı gelmektedir. Bu dönem çocuğunun resminde çocukluğun güçsüz fakat özgür havası kalkmış, içinde yaşadığı kültür ve toplumun bazı zevk ölçülerine uyma kaygısı egemen olmuştur. “Mekan ve perspektif artık kendini gösterir. Yer çizgisi yukarı çıkar, toprak kendi rengine boyanır. Kesişmeler yer alır. Konu seçiminde kızlarla erkekler arasında ayrımlar belirir” (Yavuzer, 2000).

Sanata ilgi, sanat eserlerine hayranlıkla başlar. Bu dönemde, sanatın bir doğa ürünü değil, insan düşüncesinin ve duyarlılığının bir ürünü olduğu , içtenliğin gerçekten daha önce geldiğinin ön bilinci verilmeye çalışılmaktadır. Bu da sanat eserlerini ve sanatçıları tanımakla gerçekleştirilebilir (İlköğretim Kuramları Resim-İş Dersi Öğretim Programı, Ankara: M.E. Basımevi, 1992).

2.4.5. Mantık Dönemi (12-14 yaş)

Ergenlik döneminin başlangıcına rastlayan bu dönem bunalımlı bir dönemdir. “Çocuk baş kaldırma devrinden çıktığı an, zeka ve mantığının yardımı ile bazı güçlükleri çözebilme yeteneğine sahip olduğu halde, yine de büyük bir anlamda çocuk kalmıştır. Oysa bir yetişkin, imgelem ile ilişkisini, eleştirme bilinci yüzünden yaratıcılığını yitirmiştir” (Kehnemuyi, 2002).

Karşı cinse ilgisi ve arkadaşlık bağlarının arttığı bu dönemde grup çalışmalarına yer verilmesi gerekir. Bu dönemde, imgelemeye dayalı konular, yumuşak taş, alçı, kil, kum vb. Artık gereçlerle heykel çalışmaları ve mekanik araç gereç gibi etkinlikler oluşturabilir (Yılmaz, 2001).

14 yaşından sonra gerçeği olduğu gibi taklit edebilme yetileri nesne ve figürlerin kendi içindeki orantıları, bunların birbirleriyle ve mekan ile orantılarını gerçeğe uygun biçimde çalışmalarında yer alır. Bilinçli olarak orantılar üzerinde oynayarak değişik düzenlemeler tasarlayarak yaratıcı düşüncelerini rahatlıkla ortaya koyabilirler. Duygu ve düşüncelerini anlatmak için farklı teknik ve yöntemlerden yararlanabilirler. Gerçek anlamda sanat eğitimi alabilecek durumdadırlar (Abacı, 2005).

2.5. Sanat Eğitimi

2.5.1. Sanat Eğitiminin Tanımı ve Kapsamı

Sanatın doğasıyla ilgilenen eğitimciler, farklı kültürlerden görsel sanatları incelemeyi düşünme zorunluluğunun önemini bilmektedirler. İnsan olmanın gereği, varlık ifadesi ve toplumsal yaşamın en önemli boyut ve öğelerinden biri olan sanat, eğitim boyutu ile de insanın ayrılmaz bir parçasıdır. Bundan dolayı biçimsel bir sanat eğitimi süreci yaşanmasa bile, insanın doğasından kaynaklanan bir dürtü ile doğaçlama

belirtiler çoğu kez herkeste fark edilmektedir. Yaygın olarak anlaşıldığı biçimiyle sanat eğitimi sadece yetenekli kişilerin eğitimi için bir “fantezi” değil, herkes için gerekli olan bir kişilik eğitimi, bireyin sanat yoluyla eğitimi ya da estetik eğitimi olarak bilmek gerekir (Alakuş, 2002).

Görsel sanatlar; resim, heykel, grafik sanatlar, mimarlık, endüstri tasarımları, uygulamalı sanatlar, sinematografi, fotoğraf, moda tasarımı, bilgisayar sanatı gibi oldukça geniş bir alanı kapsar. Bu dalların tümüyle ilgili olarak, okul öncesinden yüksek öğretime kadar her aşamadaki sanat eğitimi ve öğretimiyle ilgili kuramsal ve uygulamalı çalışmalara görsel sanatlar eğitimi ya da yalnız sanat eğitimi demek yeterli olacaktır (Kırıçoğlu, 1991).

Sanat eğitiminin baş amaçlarından biri, görmeyi, işitmeyi, dokunmayı, tat almayı öğretmektir. Çevresini hakkıyla algılayıp onu biçimlendirmeye yöneltmek için gerekli ilk koşuldur. Yalnızca bakmak değil, görmek; yalnızca duymak değil, işitmek; yalnızca dokunmak değil, hissetmek; yaratıcılık için gerekli ilk aşamadır (San, 1985).

Etike’ye (1995) göre sanat eğitimi, insanın duygu, düşünce, yeti ve yeteneklerini bir bütün olarak geliştirmeye yönelik yapıcı ve yaratıcı etkinlikleri kapsar. Sanat eğitimi, sanatçı eğitimi de değildir. Sanat eğitimi her şey değildir, ama çok şeydir. Önemli bir görevi üstlenen sanat eğitiminin amacına ulaşması için temel ilkesinin çok iyi belirlenmesi gerekir.

Sanatın, görme, duyma, duyumsama, düşünme, sezme yetilerinin bütünlüğünden süzülen bir ileti olduğunu göz önünde tutarak sanata bir görme biçimi olarak yaklaşır, sanat eğitimi, her şeyden önce görme eğitimi olarak düşünürsek o zaman sanat eğitimi, doğal olarak eğitim bütünlüğü içinde yerini bulacak, eğitimin vazgeçilmez bir parçası olacaktır (İpşiroğlu, 1998).

2.5.2. Sanat Eğitiminin Gerekliliği

Sanat eğitiminin amaç ve gerekliliğinin özünde; insan ruhunun yüceltilmesi, insanın özgürleşmesi bireylerin ruhsal gereksinimlerinin doyurulması, dengeli, çağdaş, duyarlı bir toplum yaratılması çabası güdülür. Sanat eğitimi; bireylerin özgün anlatım olanaklarını sağlar (Artut, 2001).

Doğru bir eğitim yaşantısında geçen, amaçları iyi tespit edilmiş sanat eğitimi alan birey, dünyayı daha anlamlı yaşar, maddeyi değiştirir ve yeniden biçim verir, yaratıcı olmanın özgürlüğünü ve insan olmanın yüceliğini yaşar (Baler 1990; Ünver, 2002).

Bilindiği gibi sanat eğitiminin amaçlarının başında “sanatın evrensel dilini kullanabilme” gelir. İnsanın sanatsal düşünce yoluyla kendini dışa vurması büyük önem taşır. Bireyin kendi öznel evrenini tanıması ancak kendi dışındaki nesnel evreni tanımasıyla olasıdır. Bu yolla kazanılan deneyimler, kişinin kendini anlatmada önemli bir araç olabilir ve kişiyi özgünleştirebilir. Özgün anlatım çabası, özgün düşünmenin temelini oluşturan eleştirel düşünmeyi ve sentez-yorum yapmayı birlikte getirmektedir (Alakuş, 2005).

Günümüzde sanat, yaşanan mekanlardan tutun da kullanılan eşyalara kadar yaşamımızın bir parçası olmuştur. Günlük yaşantımızla bu kadar iç içe girmiş olan sanatı, dolayısıyla da sanat eğitimi yadsıyamayız. İyi bir sanat eğitimi ile bireylerin çevrelerine karşı estetik bir beğeni geliştirmeleri sağlanabilecektir. Ruhen sağlıklı, çevresindeki çirkinliklere tepki duyan ve bu tepkisini de olumlu değişkenlerle olumlu değişikliklere dönüştürebilen bireyler yetiştirmek için sanat eğitime gereken önem verilmelidir. Bunun için de; öncelikli olarak alanına hakim, kültürlü, araştırmayı seven, öğrenci psikolojisinden anlayan ve her şeyden önce sanat eğitiminin gerekliliğine yürekten inanan eğitimcilere ihtiyaç duyulmaktadır (Demir, 2002).

Gökay (1998), bireyin hayatında yaşama ve evrene ilişkin deneyim ve birikimler, insanın çevresini ve olayları algılama sürecinde önemli bir paya sahip olduğunu düşünmektedir. Sanat eğitiminin temelinde öğrenciyi gözle düşünmeye alıştırmak, doğaya, olaylara ve yaşama bilinçle bakmayı öğretmenin ana unsur olarak kabul edilmekte olduğu görüşündedir.

İnsanın genel eğitimini bir bütünlük içerisinde düşünürsek, sanat eğitimi genel eğitimin bir parçası olarak kabul etmek zorundayız. Ancak, sanatın bir özgünlük ve bireysel yaratıcılık olgusu olduğunu dikkate alırsak, sanat eğitiminin kendine özgü çok özel yasalarının ve ilkelerinin dizgesi içerisindeki yerini çok iyi belirlemek gerekir. Yaygın bir biçimde sanıldığı gibi, sanıldığı gibi, sanat eğitimi yalnızca yeteneklerin eğitimi için bir “lüks” değil, herkes için gerekli olan bir kişilik eğitimidir. Burada sanat

eğitiminde amaçlanan, sanatçı yetiştirmeye yönelik eğitim değil, bireyin sanat yoluyla eğitimi, bireyin estetik eğitimidir. Başka bir deyişle, insanın yaratıcı güçlerini ortaya çıkartmasına yardımcı olacak koşulları hazırlayan ve bireyin kişilik kazanmasını sağlayan bir etkinliktir (Gençaydın, 1990).

Sanat eğitiminin özellikle çocuğun kişilik gelişimi üzerindeki etkileri iyi değerlendirilmelidir. Kişiliğin büyük ölçüde okul öncesi yaşlarda oluştuğu gerçeğiyle, özellikle okul öncesi ve ilköğretim çağı çocuklarında sanat eğitimi, onların estetik beğeni, bireysel farklılıklarını ortaya çıkarıcı, yaratıcılık ve yapıcı kişilik gelişimine katkı sağlayacak şekilde düzenlenmelidir. Çocukların bireysel farklılıkları da dikkate alınarak kendilerini hangi sanat dalı ile daha iyi ifade edebilecekleri tespit edilmelidir (Tuna, 2004).

Görülüyor ki sanat eğitimi, birey için, içinde yaşadığı dünyayı kavramada, karşılaştığı problemleri çözmede, gördüğü, hissettiği şeylere karşı reaksiyon göstermede son derece önemli bir rol üstlenir ve sanat eğitimi bir bütünlük içerisinde düşünüldüğünde birey ve toplum için can damarı durumundadır. Çünkü genel eğitimin hem bilimsel, hem duygusal, hem de psiko-motor alandaki hedeflerine hizmet verir. Böylece bireyin estetik, fiziksel, zekâ, toplumsal gelişmelerine katkıda bulunur ve yaşamın bütünselliği içerisinde sanat yoluyla eğitimi sağlar. Bu yolla, eğitimde, iletişimde, estetik beğenide bütünlük sağlamış olur (Gel, 1991; Turhal, 2005).

2.5.3. Sanat Eğitiminin Amaç ve İlkeleri

Sanatçının yetiştirilmesi; uygun, sanata değer veren, sanat ürünlerini anlayıp yorumlayabilen bireylerden eğitimi, bir görsel algılama zenginliği kazandırmayı amaçlar (Gökbulut, 1996).

Sanat eğitimi amaçlarının zaman içinde değişimi incelendiğinde bu amaçların kısmi etmenler altında biçimlendiği görülür. Bu etmenler kimi zaman çocuk ve gelişiminde, kimi zaman toplumsal gereksinimlerde kimi zaman da doğrudan sanatta odaklaşır. Sanat eğitiminin amaçlarını oluşturmada temel aldığı çocuk, toplum, eğitim, ders ve sanat sonuçta iki ayrı yaklaşımda toplanabilir. Bunlardan birincisi, sanatı okullarda bir araç olarak gören yaklaşımlar; ikincisi, sanatı bir amaç olarak gören yaklaşımlardır. Sanat eğitimi uygulamada bu kadar işlev karşısında kendi amaçlarını

yapamayacak hale gelmiştir. Sanat eğitiminin işlevsel belirleyicisi sanat olmadığı için özellikle ülkemizde programlarda yer alan amaçlar seçmeci, karışık bir görünüm sergilemektedir (Kırıçoğlu, 1991; Özşengül, 2004).

Sanat eğitiminin amaçları sanatın kendinden kaynaklanan değerlerinin, kişinin sanatsal ve kültürel gereksinimine katkısı yönünde saptanmalıdır. Bu doğrultuda sanat eğitiminin amaçları şöyle sıralanabilir:

- Sanat eğitimi çocuğa ve gence sanat aracılığı ile iletişim kurma olanağı verir.
- Sanat eğitimi kişiye görsel okur-yazarlık kazandırır.
- Sanat eğitimi kişiye, niteliksel ayırımsamaya yönelik eleştirel düşünme kazandırır.
- Sanat eğitimi kişiye kendi kültürünü olduğu kadar, öteki kültürleri de öğrenme ve değerlendirme olanağı verir.
- Sanat eğitimi kişiye duygu, düşünce ve imgelerini bir ürüne dönüştürmede yaratıcı davranış kazandırır.
- Sanatsal boyutta topluma değer yargısıyla ve de toplumsal bir kritik olarak yaklaşım yeteneği kazanılır.
- Yaratmanın bir güdüsü olarak duyacakları hazzı tatırmak sanat eğitiminin bir başka amacıdır.
- Gerçek ve çok yapıt görme (müzelere gitme) alışkanlığı kazandırma, bu yapıtlardaki değeri özümseme kişide bir değer birikimi sağlar. Bu birikim yeni yapıtlar olarak yaratıcı kişilerce geleceğe aktarılır.
- Sanat yaratıcı süreç olarak kişiyi özgür düşünmeye, özgür çalışmaya ve yaratmaya götürür. Bu özelliği ile onda birey olma bilinci yaratır. Üretken, seçen, beğenen kişi aynı zamanda içinde yaşadığı toplumun bir üyesidir. Bu yolla kendisine ve çevresine yabancılaşmaktan kurtulur. Bu işlevi ile sanat, kültürel ve sosyal gelişmede katılımcı kişiler yetişmesinde önemli rol üstlenir (Kırıçoğlu, 1991).

Genel olarak amaçları sıralayacak olursak:

- Çocuğun kendini dışı vurabilmesi için gerekli ortamı hazırlama,

- Çocuğu yaşamla ilişki halinde tutma,
- Estetik bir kişilik kazandırma,
- Yaratmanın hazzını alma,
- Sanatın özgürlük olduğunu kavratma.
- Biçimsel anlatımla ilgili teknik olanakları deneme,
- Sanatın değerini anlama ve yaşama katmadır.

Genel olarak ilkeleri sıralayacak olursak:

- Her çocuğun yaratıcı olduğu unutulmamalıdır,
- Bireysel farklılıklar göz önünde tutulmalıdır,
- Uygulamalarda iki ve üç boyuta yer verilmelidir,
- Resim - iş dersi öteki derslerin uygulama alanı olarak düşünülmemelidir (Gençaydın, 1999; Özşengül, 2004).

2.5.4. Sanat Eğitmcisinin Özellikleri

Sanat eğitimcisi öncelikle kendini sanatsal açıdan donatmalı ve yeniliklere de açık olmalıdır. Öğrencilere öncelikle sanatın ne olduğu kavratılıp sevdirmelidir. Öğrencilere teknik bilgi verme, bazı becerileri kazandırma isteği baskın olmamalıdır.

Çocukların sanat etkinlikleri ile ilgili deneyim elde etmeleri yetişkinlerin onların gelişim ve öğrenmelerindeki rehberliğine bağlıdır. Bu durum 2-5 yaşından ilköğretim 3. sınıfa kadar olan tüm çocuklar için geçerlidir. Öğretmenin sanat eğitimi açısından bilgi, deneyim ve pedagoji eksikliği uygulamalarda bazı problemlere neden olabilmektedir. En önemli problem ise öğretmenlerin sanatın anlamından çok bazı temel becerilerin ve ortaya çıkan ürünlerin üzerinde durmalarıdır. Eğitimci, renk, şekil, çizgi vb. anlamı üzerinde odaklanmak yerine, bunlara ilişkin etkinlikler üzerinde odaklaşmaktadır. Çocuklar sanatla ilişkili her türlü etkinliklere katılabilirlerdir. Etkinlikler, çocukların bakmasına, anlamasına ve birbirleriyle konuşmasına imkân verebilecek nitelikte hazırlanmalıdır (Zimmerman ve Zimmerman, 2000; Ulutaş-Ersoy, 2004).

Sanat eğitimcisinin öğrencileriyle olan sözel iletişiminin güçlü olması ona avantaj sağlayacaktır. Bu konuda Glasser (2000), kaliteli eğitim için öncelikle eğitimci-

öğrenci ilişkisinin iyi olması gerektiğini söylemiştir. Öğrencilerine yakın davranma, onların sınıf içi ve sınıf dışı problemleriyle yakından ilgilenme, empati kurma, onları dinleme gibi davranışlara sahip olan bir öğreticinin öğrencileri arasında özel bir bağ oluşmasına yardımcı olacaktır. Dolayısıyla bu iletişim derslere de yansıyor yapılacak olan çeşitli etkinliklerde geri dönüşüm olarak karşımıza çıkacaktır. Öğrencilerin, etkinliği iyi bir şekilde kavramaları açısından öğretmenlerin duru bir dille akıcı bir şekilde anlatım yapmaları gerekmektedir. Öğrencilerin birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlayıp yaşamla ilişkilendirmede bulunmaya özen göstermelidirler. Yakın çevreden örnekler vererek konunun anlaşılmasını sağlamalıdır. Etkinliklerde, öğrencilerin kendilerini rahat ve özel hissetmeleri onların derse karşı tutumlarının olumlu yönde gelişmesine yardımcı olacaktır.

Öğretmen, ortamı düzenleme, çocuklara malzemelerin kullanımını öğretme, onlarla neler yaptıkları hakkında konuşma, ürünlerini sergileme ve saklama gibi sanat eğitimi düzenleyen, uygulamayı takip eden ve gerekli yerlerde rehberlik yapan kişi konumundadır. Bu nedenle, sanat eğitiminde, eğitim sürecinin öğretmen değil, çocuk merkezli olmasına özen gösterilmesi gerekmektedir. Çocuklar kendileri için özel hazırlanmış ortamda çeşitli malzemeler arasından istedikleriyle ve istedikleri şekilde çalışarak yaratıcılıklarını sergilemelidirler. Öğretmen, çocukların neler yaptıklarına değil, bunları nasıl yaptıkları, yaparken neler hissettikleri üzerinde odaklanmalı ve eğitimi bu amaç doğrultusunda planlamalıdır (Edwards ve Nabors, 1993; Ulutaş ve Ersoy, 2004).

Sanat eğitiminde özellikle uygulama çalışmalarında öğretmenler, kontrolün sürekliliğini sağlayabilmek için sınıfta dolaşmalı, yardım isteyen öğrencilerle iletişim içerisinde olmalıdır. Öğretmenin sürekli yanında olduğunu hisseden öğrencinin hem çalışmaya yöneldiği, hem disiplin problemi yaratmadığı görülmektedir (Gezer, 2006).

Sanat eğitiminde uygulama aşamasında öğrencilerin görsel algılarını zenginleştirme adına öğretmenler yöntem ve tekniklerini çeşitlendirme yoluna gitmelidirler. Görsel algının zenginleşmesine yardımcı olacak en güzel yöntemlerden biri de öğrencilere sanatçılardan ve öğrenci çalışmalarından örnekler göstermektir. Öğrenci bu yolla, gözlemi görmeyi, algılamayı ve farklı yaşantılar kazanmayı öğrenmektedirler. Bu bağlamda Ulutaş ve Ersoy (2004) şöyle söylemektedir: Çocukların sanatsal ifadeleri yaşantıları doğrultusunda olmaktadır. Çocuk, ne kadar

yaşantısı varsa çalışmalarını da o kadar çeşitlendirebilmektedir. Çocukların bakış açısını genişletmek amacıyla farklı yaşantılar edinmeleri gerekmektedir. Bahçe, doğa, müze, sergi, hayvanat bahçesi, park vb yerlere geziler düzenlenerek çocukların yeni deneyimler edinmeleri sağlanabilir.

2.5.5. Sanat Eğitiminde Yaratıcılık

Yaratıcılığın gelişimi, kişinin diğer gelişim alanlarından oldukça farklıdır. Bu yüzden anne baba ve eğitimcilerin, çocukların yaş düzeyleri ve bireysel farklılıklarına göre gösterdikleri yaratıcı düşünme özelliklerini bilmeleri gereklidir (Turla, 2004).

Yaratıcılık öğretilmeyip, ancak çocuğa rehberlik yapma ile geliştirilebilir. Yaratıcılık, zengin ve çeşitli deneyimlerle ortaya çıkmaktadır. Çocuğa sağlanan uyarıcı ortam ve yönlendirme ile çocuk her geçen gün daha yeni ve değişik ürünlerin arayışı içerisine girer. Hem ailede, hem okulda esnek, hoşgörölü bir ortamın sağlanması çocuğun yaratıcılığı için önemlidir, bu da gelişmeyi sağlar (Oğuzkan, Demiral, Tür, 1999).

Sanatsal yaratıcılıkta, her zaman yeniliğin söz konusu olmadığını belirten Yolcu (2004), önemli olanın estetik bir uyum ve bütünlüğün sergilenmesi olduğunu ifade etmektedir. Yazara göre; sanatsal değerle, sanatsal ilkelerle uygulanarak, düzenlenebilmiş, karmaşa içinden denge ve birlik sağlanabilmişse sanatsal yaratma sağlanabilmiş demektir (Tuna, 2005).

Sanatsal yaratıcı düşünce; sanatsal bir sorun karşısında farklı düşünme biçimlerini kimi zaman, aynı anda kullanma zorunluluğu, sanatsal düşünme şeklinin biraz karmaşık görünmesine neden olmaktadır. Sanatın, çözmek için sorunlar ortaya attığı veya bir sorun çözme şekli olduğu düşünüldüğünde yaratıcılıkla ne kadar örtüştüğü kabul edilebilir, sanatın bu yanı, farklı düşünme şekillerini de içerisinde besleme zorunluluğu gösterebilir (Demir, 2003).

Öğrenciler için yaratıcılık, bir merak duygusunu geliştirmeyi, kalıplaşmayı yenmeyi ve kendi öğrenme süreçleri içinde yaratmayı gerekli kılar. Öğrencilerde yaratıcılığı önleyen en önemli şey çalışmalarına not ile değer biçilmesi ve yaşlılarıyla kıyaslanmalarıdır. Bu bağlamda, öğretmenler öğrencileri içsel güdülemeye, katılımcı

öğrenmeye ve sanat yapımına doğru yönlendirmelidirler (Stokrocki, Kırıçoğlu 1996; Arıkan, 2005).

Yaratıcılık, yapısı itibariyle, bir çalışma ve sonucun süreç kadar önemle alındığı durumlarda gelişecektir ve uygulamalı çalışmalardaki değerlendirme burada belirtilen kuramsal bilgi ile sınırlı değildir. Öğretmen, bunlara ek olarak bazı ölçütleri kendi deneyimlerine dayanarak geliştirebilir. Ancak bu ölçütler sanat eğitiminin özüne ters düşmemelidir. Ürün üzerindeki değerlendirme, öğrenciyi bu alanda nitelikli ürünlere doğru yönlendirirse anlamlı olur (Kırıçoğlu, 2002; Mamur, 2002).

2.5.6. Yaratıcılık ve Örnek Gösterimi

Günümüze değin farklı kişilerce, farklı ifadelerle anlamlandırılan yaratıcılık, herkeste farklı alanlarda ve farklı oranlarda yer alabilir. Önemli olan bunun farkına varılıp, geliştirilmesidir. Gordon'un da dediği gibi, "yaratıcılık; öğrenilebilen geliştirilebilen bir güçtür."

Yaratıcılık gelişiminin en yoğun olduğu ortamlar okul ortamlarıdır. Fakat bilinçli bir aile ve çevrenin desteğini de bir kenara atmak uygun olmaz. Önemli olan, bu üç faktörün bir arada olup bireyin gelişiminin olumlu yönde devamının sağlanabilmesidir. Okullarda, öğrencilerin yaratıcılığını geliştirici çalışmalara yer verilmelidir. Sanat eğitimi dersleri, öğrencilerin kendi yaratıcılıklarının farkına varıp bu yaratıcılığın geliştirilmesine olanak tanıyan, öğrencilerin ufkunu genişletebilen en önemli derslerden biridir.

Sanat (görsel sanatlar) dersinde öğrencilere rahat ve güvenli bir ortam sunulmalıdır. Yapılan etkinlikler, öğretmen merkezli olmak yerine öğrenci merkezli olmalıdır. Çünkü öğrenme, aktifleşme sağlandığında mümkün olabilmektedir. Dersin araç-gereçlerle zenginleştirilmesi, öğrencilerin yorumlarına yer verilmesi dersi hareketlendirip canlanmasına sebep olacaktır. Görsel sanatlar dersinde öğrencilerin yaratıcılığını geliştiren en önemli öğelerden biri de örnek gösterimidir. Bu bağlamda, incelenen çeşitli röprodüksiyonlar ve gösterilen örnekler öğrencilerde aktifliği beraberinde getirecektir. Röprodüksiyon incelenirken ve örnekler gösterilirken sorulan sorular, yapılan yorumlar, işlenen imgeler öğrenmede kalıcılığı sağlayacaktır. Bu yöntem öğrencilerin öğrenme stillerine de uygun bulunmaktadır.

Boydak (2001), görsel, işitsel ve kinestetik-dokunsal olmak üzere üç ana öğrenme stili olduğunu söylemektedir. Görsel öğrenciler için afiş, poster, şema, harita gibi görsel araçlarla dersi desteklemek gerektiğini, işitsel öğrencilerin birilerinden dinleyerek dersi kolay öğrendiğini; kinestetik-dokunsallar için ise yaşayarak öğrenmeleri gerektiğini vurgulamıştır yazar. Dolayısıyla, röprodüksiyon inceleme ya da örnek gösterimi yukarıda bahsedilen bu üç öğrenme stiline de oldukça uygun bir yöntemdir. Görseller için, konunun anlaşılabilmesi örnek gösterimi ile çok daha kolay hale dönüşecektir. İşitseller için, örneklerin incelenmesi, tartışılması, soru-cevap yapılması, öğrenmeyi oluşturacaktır. Bu, aynı zamanda birbirlerini dinlemeyi de öğretecektir. Kinestetik-dokunsal öğrenciler için ise gösterilen örnek dramatize edilebilir. Böylece öğrenme kalıcı bir hal alacaktır. Üç öğrenme stiline de hitap eden bu yöntemin kullanılması dersi aktifleştirip öğrencilerin katılımını sağladığı için öğrencilerin dikkatini canlı tutmayı sağlayacaktır.

Okullarda yaratıcılığın geliştirilmesine özen gösterilip, öğrencilerin, kendi fikirlerini sunmalarına fırsat verilmelidir. Öğretmenin, atölye ortamına çeşitli materyaller getirmesi ve bunları öğrencilerle birlikte kullanması yaratıcılığa önemli ölçüde katkılar sağlar. Öğrencilere sunulan örnekler, öğrencilerin kafasında çeşitli imgeler oluşturup, yaşantılar kazandırıp bu örneklerden yola çıkarak daha yaratıcı, özgün çalışmalar ortaya koyabilirler.

Bu konuda Kırıçoğlu'nun (2002) görüşleri şöyledir: Çocuğun yaşantısında yaratıcılık önemlidir. Bu yaklaşımla çocuk, her türlü araç ve gereçle dolu ortamda bol deneyim kazanarak çok yönlü gelişmelidir. Deneyim, öğretimi kolaylaştırır, çocuğun öğrenme durumuna etkin bir biçimde katılımıyla yaratıcı düşünmenin gelişimine yardımcıdır. Bu yönüyle sanat dersleri, genel eğitim programlarının etkin bir uygulama alanıdır. Burada istenen, çocuğun içerden dışarıya doğru gelişmesidir. Her şey çocukta düş gücünü ve yaratıcılığı geliştirmeye yöneliktir.

2.5.7. Sanat Eğitiminde Röprodüksiyon İncelemenin ve Örnek Gösteriminin Önemi

Sanat eğitiminde öğrencilere görmeyi öğrenmeyi ne kadar küçük yaşlarda verebilirsek sonuç da aynı paralelde iyi olacaktır. Süreç içerisinde, öğrencide, görsel

algılama gelişip kendi çalışmalarında ya da çevredeki birtakım faktörlerde estetiksel nitelikleri görmeleri sağlanmış olup, öğrenmeye yönelik beklentileri artacaktır.

Kırıçoğlu'na göre, sanatta öğrenme çok küçük yaşlarda başlamakla birlikte, gerçek öğrenme okulda olmaktadır. İnsanlar sanatı öğrenmede iki baskın öğrenme davranışı sergilemektedir. Birincisi, çocuğun ya da sanatçının düşünce ve anlatımına uygun, simge yaratması ile ilgilidir. Birey, duygularını, heyecanlarını, düşüncelerini, imgelerini bir gereci işleyerek görselleştirir. Nesnelerin yapısal ve işlevsel eşdeğerlerini yaratır. İkincisi ise birey, gereç üzerinde yönlendiriliş bir düşünce ve bilgi kullanmaksızın yalnız devinimi temel alarak çalışmaya başlar ve bu devinimin gereç üzerinde bıraktığı izlerin bireye geri dönütüyle gelişir. Yinelemeler, özgürce davranışlar, çeşitlemeler sonucu kimi öğeler elenip tekrarlanmazken kimileri belirginleşip kalıcı hale gelip, süreç içerisinde yapılaşır ve algısal olarak kolay ayırımsanan belirli şekil, biçim ve sembollere dönüşür. Bu tür çalışmalarda duyulara yansıyan görüntü ile usundaki imgeler arasındaki ilişkiyi kurma çabası, bireyin kendi kendine öğrenme davranışının tipik bir örneğidir (Özen, 2004).

Kaliteli sanat çalışması, zaman içerisinde öğrencilerin kendi yeteneklerinin elverdiği en üst seviyede düşünme, hissetme ve algılamayı başardıklarında elde edilmekte ve doyuma ulaşılmaktadır (Katıracı, 2004).

Sanat eğitiminde öğrencilerin görmeyi öğrenmesinde en büyük faktörlerden biri röprodüksiyon inceleme ve çeşitli örneklerin gösterilmesidir. Röprodüksiyonun incelenmesi esnasında öğretmenin öğrencilere yönelttiği sorularla öğrenci hem görmeyi öğreniyor, keşfediyor, hem de o sanatçı hakkında bilgi ediniyor. Ardından çeşitli sanatçılardan gösterilen örneklerle de bu görme ve algılama durumu pekiştirilmiş oluyor.

Özen'in (2004) de belirttiği gibi sanat öğretiminde öğrenci, sanatsal araç ve gereci beceri ile kullanırken, görmeyi öğrenir. Estetiksel değerler içeren sanatsal bir ürün ürettiğinde, başkalarının üretmiş olduğu sanatsal bir üründe, orijinal ya da röprodüksiyon bir sanat yapıtında görmeyi öğrenir.

Ulutaş ve Ersoy'un (2004), görüşlerine göre; sınıfa zaman zaman tabloların getirilmesi, çocukların bunları incelemelerini, üzerinde yorumlar ve eleştiriler yapmayı öğrenmelerini sağlayacaktır. Çocukların sanatçıların çalışmasını gözlemleyebilmelerini

sağlamak amacıyla sanatçılarla iletişim kurulup sınıfa davet edilebilirler veya çocukların sanatçıların atölyelerinde çalışmalarını gözlemesi sağlanabilir. Bu şekilde yapılan etkinliklerle çocuklarla yapılan sanatsal çalışmalar amacına ulaşmış olacaktır.

Çellek'in (2003) görüşü ise şöyledir: 12 yaşında çocuk, resimlerinde içtenliğini yitirmeye başlar, bu durum çocuğun dış dünyaya değer vermesiyle ilgilidir. Çocuk, dergi ve moda resimleriyle ilgilidir. Doğaya uygun resimleri taklit etmek ister. Özellikle ayrıntılarla ilgilenir. Röprodüksiyon gösterilebilir, sergi ve müzeler gezdirilebilir. Bu dönem çok kritik bir dönemdir.

Gürtuna (2004) ise bu konuda şunları söylemektedir. Yalnızca sanat eğitimi amacıyla hazırlanmış odalarda, çeşitli ressamların yapıtlarının tıpkıbasımlarının duvarlara asılması erken yaştan itibaren çocuklarda göz alışkanlığı ve estetik duyarlılığın gelişmesini sağlar. Yaptıkları resimlerin, ünlü ressamların yapıtlarının arasına asılması, çocuklara, kendi yaratımlarının da değerli olduğuna inandırır ve mutlu eder.

Radford (2000), öğrenmeyi dilin sözcükleri ve söz dizimiyle oluşturduğu yapıya benzer şekilde simgelerle gösterilen formal bir yapının oluşturulması süreci olarak tanımlar. Bu süreç "görsel okuryazarlık" olarak tanımlanmıştır. Aynı kavramı "sanatsal gramer" olarak tanımlayan Abbs (1996) sanat eğitimi bu gramerin öğrenilmesi süreci olarak tanımlar. Öğrencinin yaratıcılığının ve özgünlüğünün derecesi bu dilin yaratılması düzeyine bağlıdır (Kumral, 2004).

Röprodüksiyon inceleme işlemi tamamlandıktan sonra, uygulama aşamasına geçildiğinde, öğrencilere incelenen eserin aynısını yaptırmak yerine, onların doğasına uygun bir şekilde kendi eserlerini oluşturmaları istenmelidir. Röprodüksiyon incelemede sorulan açık uçlu sorular, gösterilen örnekler dahilinde onların ufkuna katkıda bulunacak doğrultuda çalışmalar yapılması doğru olacaktır. Aksi taktirde kopya yöntemi yaratıcılığa aykırı bir yöntem olacaktır.

Ayaydın'ın (2002) da belirttiği üzere, kopya yöntemi daha önce ortaya çıkarılmış eserlerden faydalanarak öğrencinin el becerisini ve sanat anlayışını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Eserlerin kopya edilmesine dayandığı için yaratıcılıktan uzak bir yöntemdir.

Kopya yönteminin doğru kullanılması, yaratıcılığı canlandırıp çocukların ilgisini diri tutabilir. Kopya yöntemi bir amaç değil, araçtır. Her araç gibi bilgili öğretmenler elinde, yerinde kullanılırsa değiştirici, geliştirici hatta gelişimi hızlandırıcı olabilir (Kırıçoğlu, 1991).

İyi ve doğru bir sanat eğitimi, ilerde geleceğin sanat eğitimcisini, sanatçısını, sanata ilgi duyan bireyleri beraberinde getirecektir. Bir eser gördüğü zaman beğenisini dile getirebilen, sanatçıya ve sanata sahip çıkan, duyarlı bireyler yetişmesine sebep olacaktır. Yaratıcılığı gelişmiş bireylerin sanatın evrensel diline sahip olmuş bir şekilde sanata katkıda bulunmaları beklenmektedir.

2.5.8. Sanat Eğitiminde Örnek Gösterimiyle Görsel Algı Gelişiminin Sağlanması ve Bu Alanla İlgili Yapılan Araştırmalardan Örnekler

Algısal deneyimler, yaratıcı sürecin bir parçasıdır. Sanatsal yaratıcı süreç, imgelerle düşünmeyi içine alır. İnsan algılarının gereği olarak imgeler de sanatçının zihninde öncelikle dış dünya yoluyla oluşurlar. Böylelikle, her sanat eserinde, özellikle plastik sanatlarda, gerçeklikten nesnel olarak elde edilmiş zihinsel, duyuşsal ve görsel izlenim öğeleri yer alır (San, 2004; Tuna, 2005).

Süreçte, yaratıcılığın gelişebilmesi için öğrencilerde görsel algının oluşması ön koşuldur. Görsel algının geliştirilmesi, öğrenciye sunulan görsel materyallerle mümkün olmaktadır. Öğrenciye sunulan görsel materyaller öğrencinin zihninde imge çeşitliliği oluşmasına yardımcı oluyor. Öğrencilere sanatçılardan gösterilen örneklerin incelenmesi ile, öğrenciler farklı tasarımları, farklı renkleri, düzenlemeleri, özgünlüğe dair unsurları, teknik beceriyi fark ederek görsel özellikleri kavrayabilirler.

Bireylerin estetik yetenekleri, algılama ve dikkat becerileri gelişmiş; sanat kültürünü yaşatabilen, ruhsal doyuma ulaşmış ve sanat kültürünü evrensel bir dil olduğunu kavrayabilen kişiler olması, toplumun geleceği açısından çok önemlidir (Buyurgan-Mercin, 2005).

Tuna (2005) bu konuda şunları söylemektedir: Her sanat eseri en az bir duyuyu temel aldığından, algılarla birikim sanat eseri yaratmak için koşuldur denilebilir. Bu, plastik sanatlar için görme duyusudur ve görsel algıdır. Sanat eğitiminde görsel algı, bir

duyusal ayımsama yani figür, fon ve ayrıntıların ayımsanması ve bir nesnenin görsel özelliklerini kavrama ile ilintilidir.

Sanat eğitiminde görsel algının oluşabilmesinde zıtlıklar da önemlidir. Öğrencide çelişki oluşturma, onda bir hareketliliğin oluşmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla öğrencilere gösterilen örnekler olumlu ve olumsuz örnekler olabilir. Doğrunun ne olduğunu fark edebilmesi için hatalı örnekleri de bir arada görmesi onların algılamalarında netliğin oluşmasına fayda sağlayacaktır. Sanatsal çalışmaların, sanat eğitimcisi yardımıyla çözümlenmesinde olumlu ve olumsuz örnekler verilebilir. Ayrıca öğrencilerin ufkunu genişletme bağlamında yerli ve yabancı ressamlardan örneklerin sunulması görsel uyarıcıların algılanmasında etkilidir.

Bu konuda yapılan araştırmalardan bazıları şöyledir:

Ekici (2004), Grafik Eğitiminde, Öğrencilerin Görsel Algı ve Algılama Farklılıklarının Afiş Tasarımları Yoluyla Saptanması adlı yüksek lisans tezinde, kız meslek liselerinde uygulanan grafik eğitimindeki afiş tasarımları yoluyla görsel algıda, öğrencinin duygu ve düşüncelerinin sanat eğitimi çerçevesi içerisinde davranış ve yaratıcılık ilkeleri ve sanatın elemanları kapsamında farklılıklarını ölçmeyi amaçlamıştır. Araştırmacının elde ettiği sonuçlara göre, öğretmenler görsel algılamada öğrenmenin rolüne inandıklarını, görsel yolla öğretilen her şeyin daha akılda kalıcı olduğunu, şekil-zemin algısı, renk algısı gibi özelliklere diğer bireylerden daha güçlü sahip öğrencilerin, sanat eğitiminde daha başarılı olduklarını ve okullarında çok az öğrencinin, sanat eğitimindeki başarılarının yanında orijinal sanat eserleri ve tasarımları yaratmada ilkleri yaşattıklarını belirttiklerini vurgulamıştır.

Akdemir (2004), yüksek lisans çalışmasında görsel algı becerilerine yönelik geliştirilen araç-gereç ve oyuncakların zihin engelli çocuklarda görsel algı becerilerinin (görsel ayırt etme, görsel eşleştirme, şekil-zemin ayırımı, nesneler arası mekan ilişkisi) gelişimine yaş, cinsiyet ve özür türü değişkenleri açısından etkisini incelemiştir. Yaş ve cinsiyette anlamlı bir farklılık görülmemiş olup özür türlerinde fark görülmüştür. Araştırmada, şekil-zemin ilişkisi, görsel eşleştirme, görsel ayırt etme ve nesneler arası mekan ilişkilerine yönelik geliştirilen araç gereç ve oyuncakları tanımlama sürelerinin görsel algı gelişimi üzerinde etkisi; yaş-cinsiyet ve özür türü cinsiyetleri açısından incelendiğinde yaş ve cinsiyet değişkenlerinin araç-gereç ve oyuncakları tamamlama

süreleri üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Özür türü değişkeninde ise şekil zemin ilişkisi, görsel ayırt etme ve nesneler arası mekan ilişkisine yönelik geliştirilen araç gereç, oyuncakların tamamlanma süreleri arasında anlamlı bir fark bulunmazken, görsel eşleştirme becerisine yönelik geliştirilen araç-gereç ve oyuncağın tamamlanma süresi arasında bir fark bulunduğu açıklanmıştır.

Alakuş'un (2002) doktora tezinde yer alan bilgilere göre; Özsoy'un yaptığı bir araştırmada, gerek ilköğretim, gerekse lise resim dersi öğretim programlarında çerçevesi belirlenen sanatsal düzenleme öge ve ilkeleri daha anlaşılır biçimde öğrencilere kavratılması, sanat ve estetiğin gerekliliğinin vurgulanması, duyarlı, zevkli ve ince ruhlu bireylerin yetiştirilmesi için, kapsamlı ünite planlarına dayalı ve zengin içerikli programlara ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştır. Sanat öğretiminde sık sık başvurulmuş soyut kavramların ilk ve ortaöğretim öğrencileri tarafından kolayca anlaşılabilmesi için daha somut örneklerle ve görsel materyallerle desteklenerek ve en önemlisi yaşatılarak ve uygulatılarak verilmesi gerektiği tespit edilmiştir.

BÖLÜM 3

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, verilerin toplanması, çözümlenmesi, yorumlanması yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Sanat eğitiminde ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine sanatçılardan gösterilen örneklerin öğrenci başarısı ve yaratıcılığın gelişmesine etkisini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma “Deneme Modeli”nde gerçekleştirilmiştir.

Resim yapma etkinliğinde, sanatçılardan gösterilen örneklerin etkili olup olmadığını ortaya çıkarabilmek için sanat yapıtlarının çalışmayı ne yönde etkilediği incelenmiştir. Deney grubuna gösterilen örneklerin seçimi uzman görüşüne başvurularak belirlenmiştir. Araştırma, röprodüksiyon inceleme ünitesi altında yapılmış olup; 3 hafta sürmüştür. Röprodüksiyon, deney ve kontrol gruplarıyla incelendikten sonra, deney grubuna yerli ve yabancı ressamalardan örnekler gösterilmiştir. Daha sonra her iki grup da kübizm sanat akımından yola çıkarak portre çalışması gerçekleştirmişlerdir. Araştırmacı tarafından yerinde ve zamanında gözlem yapabilmesi açısından en uygun olan “Deneme Modeli” olmuştur.

3.2. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini, 2006-2007 eğitim-öğretim yılı, Konya İli, Selçuklu ilçesinde bulunan ilköğretim okulu oluşturmaktadır.

3.3. Örneklem

Araştırmanın örneklemini, Konya İli Selçuklu İlçesi’nden tesadüfi örneklem yoluyla belirlenen ilköğretim okulunda, 2006-2007 eğitim öğretim yılında öğrenim gören ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinden oluşan deney ve kontrol grubu öğrencileri oluşturmaktadır.

3.4. Veri Toplama Aracı

Araştırma için gerekli bilgiler, yerli ve yabancı kaynaklardan literatür taraması şeklinde sağlanmıştır. Araştırma problemini tanımlamak, problem alanıyla ilgili durumu ortaya koymak için geniş çaplı bir literatür taraması yapılmıştır. Görsel sanatlar dersinde örnek gösteriminin yaratıcılığa etkilerinin belirlenmesinde veri toplama aracı olarak öğrenci resimleri kullanılmıştır.

Araştırma verileri, Konya İli, Selçuklu İlçesi, Mustafa Necati ilköğretim Okulu 8. sınıf öğrencilerinden tesadüfi yolla deney ve kontrol grubundan oluşturulmuş öğrencilerin yaptığı resimler üzerinden elde edilmiştir.

Araştırmada teknolojik araçlar olarak; dijital fotoğraf makinesi kullanılmıştır.

Araştırmada uygulama çalışmaları, gerekli makamlardan izinlerin alınmasıyla yürütülmüştür. Mustafa Necati ilköğretim okulu müdürü, idarecileri ve görsel sanatlar öğretmeni ile görüşülmüş, gerekli bilgiler verilmiştir. Ayrıca, deney ve kontrol gruplarına dair öğretmenlerinden bilgiler alınmış olup öğrenciler arasında belirgin sosyo-ekonomik farkların olmadığı tespit edilmiştir.

Verilerin toplanması için öğrenciler 3 hafta uygulama çalışması yapmışlardır.

Araştırmanın bitiminde, örnek gösterilen grupta, gösterilmeyen gruptaki öğrencilerin yaptıkları resimleri değerlendirmek için, uzman görüşü alınarak “Öğrenci Değerlendirme Formu” hazırlanmıştır. Belirlenen beş uzmanın öğrenci çalışmalarını değerlendirme (not verme) aşamasında, bu formdan yararlanılmıştır. Form; “Özgünlük ve Yaratıcılık”, “Üründeki Estetik Öğeler”, “Teknik Beceri”, “Verileri Alma ve Uygulama Yetisi”nden oluşan 4 kriterden oluşmaktadır. Her kriter 25 puan niteliğinde olup toplam 100 puandan oluşmaktadır.

Değerlendirmeye her gruptan 25’er öğrenci olmak üzere toplam 50 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin yaptığı resimler, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim Öğretmenliği Bilim Dalında görev yapan 5 öğretim üyesi tarafından değerlendirilmiştir. Uzmanlar “Öğrenci Çalışmalarını Değerlendirme Formu”na 100 üzerinden not vermiş olup, daha sonra bu formlara gerekli işlemler yapılmıştır.

Değerlendirilen resimlere ait örnekler deney ve kontrol grubu halinde ekler kısmında sunulmuştur.

3.5. Verilerin Toplanması, Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmada, resimlerin değerlendirilmesi sonucu elde edilen verilerin istatistiksel analizi bilgisayarda Genel Sosyal Bilgiler konulu bilimsel araştırmalarda kullanılan İstatistiksel Paket Programı “SPSS For W Windows” (Statistical Package for the Social Science) kullanılarak yapılmıştır.

Oluşturulan deney ve kontrol grubu öğrencilerinin resimlerine uzmanlar tarafından verilen notlar incelenmiştir. İncelemeler sonunda bu araştırmada örnek gösterilen grupla gösterilmeyen grup arasındaki başarı farklılıklarını tespit etmek için veri çözümlemelerinde bazı testler kullanılmıştır.

Çalışmada iki grubun ölçüm düzeylerindeki değerlerini karşılaştırmak için Mann Whitney U Testi kullanılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

4.1. Eğitim ortamının Betimlenmesi (Okul)

Araştırmaya yardımcı olması amacıyla seçilen okul, Konya merkez ilçelerinden biri olan Selçuklu'da bulunmaktadır. Kampüs yolu üzerinde bulunan okulda ulaşım konusunda bir problem bulunmamaktadır. Dolmuş ya da tramvay ile okula rahatlıkla ulaşılmaktadır.

Okul yanında Bosna-Hersek dinlenme parkı bulunmaktadır. Okulun karşısında bulunan spor sahası öğrencilerin okul çıkışında uğradığı vazgeçilmez mekanlar arasında yer almaktadır. Çok katlı konutların yer aldığı semtte okula yaklaşık yüz elli metre mesafede çeşitli alışveriş merkezleri bulunmaktadır.

Okul binası üç katlı modern bir yapıya sahiptir. Yönetim bölümü ve öğretmenler odasının ikinci katta yer aldığı okulda görsel sanatlar atölyesi, fen bilgisi laboratuvarı, sosyal bilgiler odası, rehberlik odası ve revire ait özel bölümler bulunmaktadır.

Öğrenci çalışmaları, katlarda bulunan koridor panolarında sergilenmektedir. Öğrencilerin kulüp çalışmalarında ortaya çıkardığı ürünler kulüp panolarına asılmaktadır.

Okulda sabahçı ve öğleci olmak üzere iki devre eğitim verilmektedir. Okulun birkaç giriş kapısı bulunduğu için giriş-çıkışlarda problem oluşmuyor. Sabahçı devre arka kapıdan çıkarken öğleci devre ön kapıyı kullanarak içeri girmektedir. Sabahçı devre ilköğretim ikinci kademe öğrencileri iken; ilköğretim birinci kademe öğrencileri öğleci devrede yer almaktadırlar.

4.2. Sanat Eğitimi Ortamının Betimlenmesi

Okulun ikinci katında bulunan görsel sanatlar atölyesi koridorun sol iç tarafında yer almaktadır. Görsel sanatlar atölyesi, yönetim... gibi bölümleri tavandan asılmış olan ok işaretleri göstermektedir.

Görsel sanatlar atölyesinin kapısının dış kısmına çizilmiş olan büyük bir palet ve fırçalar dikkat çekmektedir. Kapının iç kısmında ise sanat akımları ve bu akımlara öncülük eden ressamların adları yazılmış.

Atölyede görsel sanatlar öğretmenine ait küçük bir oda da bulunmaktadır. Bu odada, öğretmenin masası, yapılan çalışmaların koyulduğu dolap, duvarlarda çerçevelenmiş birkaç resim yer almaktadır.

Görsel sanatlar atölyesinde; öğretmen tarafından, öğrenci sıralarının yan tarafında çeşitli dergi, katalog ve kitapların bulunduğu bir kültür köşesi oluşturulmuş. Öğrenciler, buradaki materyalleri inceleyerek, çalışmaları için bir ön araştırma yapabiliyor.

Öğrenci çalışmaları, atölyede bulunan panolara asılıyor. Aydınlanma hususunda bir sıkıntı yaşanmayan atölyede üç tane geniş pencere yer almaktadır. Pencereelerde tül perdeler bulunuyor.

Atölyede, öğretmene ait odanın yanında lavabo bulunmaktadır. Öğrenciler; sulu boya, guaj boya gibi çalışmaları için gerekli olan suyu bu lavabodan temin edebiliyorlar.

Müzik eşliğinde ders işlenebilen atölyede VCD ve çeşitli CD'ler bulunmaktadır.

Yazı tahtası, kapının yanındaki duvara monte edilmiş. Yalnız, öğrencilerin oturuş şekilleri yazı tahtasına arkaları dönük bir biçimdedir. Yazı tahtası kullanılırken öğrenciler yön değiştirmek durumunda kalıyorlar.

Yazı tahtasının üstünde Atatürk Portresi, portrenin sağında ve solunda, İstiklâl Marşı ve Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi asılmıştır.

Natürmort malzemeleri ve çeşitli eşyaları yerleştirmek için atölyeye dolaplar yerleştirilmiş.

Öğrenciler, çizimlerini tek kişilik masalarında yapıyor. Yaklaşık kırk kişilik sınıflar olduğu için masalar sıkışık olarak dizayn edilmiş. Atölyede birkaç tane şovale bulunduğu için isteyen öğrenciler, çalışmalarını şovalelerde de yapabilmektedir.

Fotoğraf 1

Fotoğraf 2

Fotoğraf 3

Fotoğraf 4

Fotoğraf 5

Fotoğraf 6

4.3. Dersin ve Ünitenin Tanımlanması

Ders: Görsel Sanatlar

Düzey: İlköğretim İkinci Kademe Sekizinci Sınıf

Zaman: 40+40+40 dk (3 hafta)

Teknik: Pastel boya tekniğiyle kübizm akımından yola çıkılarak portre çalışması.

Araç-Gereç: 35x50 cm'lik resim kağıdı, pastel boyalar.

Konunun Amacı: Kübizm sanat akımı hakkında bilgi edinip kompozisyonlar kurmak.

Konunun İşlenişi: Konuyla ilgili açıklama yapıldıktan sonra, uygulamaya geçilir.

Değerlendirme: Konunun, amaca uygun olarak işlenişi gözlenir.

Derse başlamadan önce, öğrencilere öğretmen tarafından kısa bir açıklama yapılmıştı. Bu üç haftalık ders etkinliğinin, yüksek lisans tez aşamasının bir parçası olduğu için biraz farklı olacağı, ses kaydı ve fotoğraf kaydı yapılacağı belirtilmiştir. Fakat normal bir ders işliyormuşçasına rahat davranmaları gerektiğine dair istekte bulunulmuştur. Araştırmanın konusu öğrencilere söylenmiştir.

Araştırma, deney ve kontrol grubu öğrencileri olmak üzere iki sınıf dahilinde yapılmıştır.

Çalışmada dersin düzeyi ilköğretim ikinci kademe sekizinci sınıf öğrencileri olarak araştırma süresi ise 3 hafta olarak belirlenmiştir. İlk hafta; röprodüksiyon inceleme konusu dahilinde, Picasso'nun "Ağlayan Kadın" adlı eseri deney ve kontrol gruplarıyla incelenmiştir. Sanat eseri incelemesi, betimleme, çözümleme, yorumlama, yargı şeklinde yapılmıştır. Kübizm sanatı ve öncüsü hakkında bilgi verilir.

İkinci ve üçüncü haftalarda öğrenciler, kübizm akımından yola çıkarak pastel boya tekniği ile portre çalışması yapmışlardır.

4.4. Deney ve Kontrol Gruplarını Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Deney Grubu	Kontrol Grubu	Toplam
Kız	13	13	26
Erkek	12	12	24
Toplam	25	25	50

Tablo 1

Tablo 1’de deney ve kontrol gruplarını oluşturan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımı verilmiştir. 3 hafta süren çalışmada; deney grubunda 13 kız, 12 erkek toplam 25 öğrenci bulunmaktadır. Kontrol grubunda da 13 kız ve 12 erkekten oluşan 25 kişi bulunmaktadır.

Bu araştırmaya her iki gruptan toplam 26 kız öğrenci, 24 erkek öğrenci katılmış olup; araştırmada toplam 50 öğrenci yer almaktadır.

4.5. Deney ve Kontrol Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Özgünlük ve Yaratıcılık Puanlarının, İncelenmesi

Gruplar	N	$\bar{X}$	Std. Sapma	t*	p
Deney	25	22.09	1.81	7.135	0.001
Kontrol	25	17.88	2.41		

Tablo 2

Tablo 2’de görüldüğü gibi, deney ve kontrol gruplarının fark puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ($t = 7.135$, $p < 0.001$).

Yapılan testlerin sonucuna göre, deney (örnek gösterilerek resim yapan) ve kontrol (örnek gösterilmeden resim yapan) grubundaki öğrenciler arasında beş öğretim üyesinin değerlendirme yaptığı ve bu değerlendirmenin dört farklı kriterinden biri olan “Özgünlük ve Yaratıcılık” kriterinden aldıkları notlar anlamlı biçimde farklılık göstermektedir. $P < 0.05$ ’ten istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Deney grubunun aritmetik ortalaması 22.09; kontrol grubunun ise, 17.88 olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, örnek gösteriminin öğrenciler üzerinde, özgünlük ve yaratıcılığı olumlu yönde etkilemiş olmasının önemli bir etken olduğu anlaşılmaktadır.

4.6. Deney ve Kontrol Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Üründeki Estetik Puanlarının İncelenmesi

Gruplar	N	$\bar{X}$	Std. Sapma	t*	p
Deney	25	21.34	2.24	9.690	0.001
Kontrol	25	16.24	2.24		

Tablo 3

Tablo 3'te görüldüğü üzere, deney ve kontrol gruplarının fark puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ($t = 9.690$, $p < 0.001$).

Yapılan testlerin sonucuna göre, deney (örnek gösterilerek resim yapan) ve kontrol (örnek gösterilmeden resim yapan) grubundaki öğrenciler arasında beş öğretim üyesinin değerlendirme yaptığı ve bu değerlendirmenin dört farklı kriterinden biri olan “Üründeki Estetik Öğeler” kriterinden aldıkları notlar anlamlı biçimde farklılık göstermektedir. $P < 0.05$ 'ten istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Deney grubunun aritmetik ortalaması 21.34; Kontrol grubunun ise 16.24 olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda, örnek gösteriminin öğrenciler üzerinde üründeki estetik öğeler hususunda öğrencileri olumlu yönde etkilemiş olmasının önemli bir etken olduğu anlaşılmaktadır.

4.7. Deney ve Kontrol Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Teknik Beceri Puanlarının İncelenmesi

Gruplar	N	$\bar{X}$	Std. Sapma	t*	p
Deney	25	20.82	2.22	5.984	0.001
Kontrol	25	16.15	2.76		

Tablo 4

Tablo 4’te görüldüğü üzere, deney ve kontrol gruplarının fark puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ($t = 5.984$, $p < 0.001$).

Yapılan testlerin sonucuna göre, deney (örnek gösterilerek resim yapan öğrenciler) ve kontrol (örnek gösterilmeden resim yapan öğrenciler) grubundaki öğrenciler arasında beş öğretim üyesinin değerlendirme yaptığı ve bu değerlendirmenin dört farklı kriterinden biri olan “Teknik Beceri” kriterinden aldıkları notlar anlamlı biçimde farklılık göstermektedir. $P < 0.05$ ’ten istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Deney grubunun aritmetik ortalaması 20.82; kontrol grubunun aritmetik ortalaması ise 16.15 olarak saptanmıştır. Bu bağlamda, örnek gösteriminin öğrenciler üzerinde teknik beceri hususunda öğrencileri olumlu yönde etkilemiş olmasının önemli bir etken olduğu anlaşılmaktadır.

4.8. Deney ve Kontrol Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Verileni Alma Becerisi Puanlarının İncelenmesi

Gruplar	N	$\bar{X}$	Std. Sapma	t*	p
Deney	25	20.00	1.34	6.547	0.001
Kontrol	25	18.19	2.60		

Tablo 5

Tablo 5’te görüldüğü üzere, deney ve kontrol gruplarının fark puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ($t = 6.547$, $p < 0.001$).

Yapılan testlerin sonucuna göre, deney (örnek gösterilerek resim yapan öğrenciler) ve kontrol (örnek gösterilmeden resim yapan öğrenciler) grubundaki öğrenciler arasında beş öğretim üyesinin değerlendirme yaptığı ve bu değerlendirmenin dört farklı kriterinden biri olan “Verileri Alma Becerisi” kriterinden aldıkları notlar anlamlı biçimde farklılık göstermektedir. $P < 0.05$ ’ten istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Deney grubunun aritmetik ortalaması 20.00; kontrol grubunun ise 18.19 olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, örnek gösteriminin öğrenciler üzerinde verileri alma becerisi hususunda öğrencileri olumlu yönde etkilemiş olmasının önemli bir etken olduğu anlaşılmaktadır.

4.9. Deney Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Özgünlük ve Yaratıcılık, Üründeki Estetik Öğeler, Teknik Beceriler ve Verileni Alma Becerisi Puanlarının İncelenmesi

	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Özgünlük ve Yaratıcılık	Kız	13	14,69	191,00	56,00	,229
	Erkek	12	11,17	134,00		
	Toplam	25				
Üründeki Estetik Öğeler	Kız	13	13,08	170,00	77,00	,957
	Erkek	12	12,92	155,00		
	Toplam	25				
Teknik Beceri	Kız	13	13,62	177,00	70,00	,661
	Erkek	12	12,33	148,00		
	Toplam	25				
Verileni Alma Becerisi	Kız	13	14,38	187,00	60,00	,323
	Erkek	12	11,50	138,00		
	Toplam	25				

Tablo 6

Tablo 6’da kız ve erkek öğrencilerin özgünlük ve yaratıcılık eğitiminden almış oldukları puanlar Mann Whitney U-testi ile analiz edilmiş olup analiz sonuçları incelendiği zaman, özgünlük ve yaratıcılık davranışları açısından kız ve erkek öğrencilerin puanları arasındaki fark ($U = 56,00$, $p > .05$) düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Üründeki estetik öğelerinde kız ve erkek öğrencilerin almış oldukları puanları Mann Whitney U-testi ile incelenmiş olup ($U = 77,00$, $p > .05$) düzeyinde

anlamalı bulunmamıştır. Teknik Beceri öğesinde kız ve erkek öğrencilerin almış oldukları puanları Mann Whitney U-testi ile incelenmiş olup ($U = 70,00$, $P > .05$) düzeyinde anlamalı bulunmamıştır. Verileri Alma Becerisi öğesinde kız ve erkek öğrencilerin almış oldukları puanları Mann Whitney U-testi ile incelenmiş olup ($U = 60,00$, $p > .05$) düzeyinde anlamalı bulunmamıştır.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Sanatı, bireylere tanıtacak olan, estetik beğeni konusunda bireyleri eğiten, bireylerin sanatsal tartışmalar yoluyla sanat dünyasının içine girmesini sağlayan, bireylerin yaratıcılıklarını geliştiren, belli bir perspektif kazanmalarına olanak sağlayan görsel sanatlar dersinin önemi yadsınamaz derecededir. Fakat tüm bunların olması doğru bir sanat eğitimi ile mümkün olabilmektedir. Öğrencilerdeki merak, coşku ve yaratma duygusunu görsel sanatlar öğretmenleri yeni yöntem ve teknikler geliştirerek desteklemelidirler. Çünkü bu dersin en önemli amaçlarından biri de bireyin yaratıcılığını geliştirmektir.

Çocukların öğrenmeye karşı merak ve istek duyguları dış dünyayı algılama isteğini beraberinde getirmektedir. Sanat eğitiminde öğrencilerin görsel algılarının zenginleşmesi, yaratıcılıklarının gelişmesi bağlamında, öğrencilere örnek gösterimi onları olumlu yönde etkileyip yaratıcı uygulamalar yapmaya sevk edecektir.

Sanatçılardan gösterilen değişik örneklerin; öğrencilerin değişik ürünler ortaya koymasına yardımcı olmasının yanı sıra, çalışma anında ressamın kullandığı teknikleri tanıyabilmesi ve bunu kendi doğasına uygun biçimde uygulama yapabilmesi imkânını oluşturmaktadır.

Bu araştırmada görsel sanatlar derslerinde, yaratıcılığı artıran bir yöntem olduğu düşünülen sanatçılardan gösterilen örneklerin ilköğretim ikinci kademe sekizinci sınıf öğrencilerin yapmış olduğu resimler üzerine ektilerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın örneklemini 2006 – 2007 Eğitim- Öğretim yılı Konya ili, Selçuklu ilçesi Mustafa Necati İlköğretim Okulu sekizinci sınıf örnek gösterilerek ve gösterilmeden ders işlenen öğrenciler ve resimleri oluşturmuştur.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, öğrenci resimleri kullanılmıştır. Bunun için tesadüfî yolla belirlenmiş biri deney biri kontrol olmak üzere iki öğrenci grubu oluşturulmuştur.

Yirmi beşer öğrenciden oluşan her iki grup beş öğretim üyesi tarafından öğrenci değerlendirme formundaki dört kriter dahilinde yüz üzerinden puanlara tabi tutulmuştur.

Araştırmada tüm kriterler üzerinde deney grubunun kontrol grubuna göre daha başarılı olduğu belirlenmiştir. Ele alınan tüm kriterlerde anlamlı bir farklılık belirlenmiş olup yalnızca cinsiyet faktöründe anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Bu tespitler SPSS programına göre yapılmıştır.

Örnek gösterilerek ders işlenen ve gösterilmeden işlenen öğrencilerin resimlerinin belirlenen ölçütlere göre notla ve ortalamalarla başarılarının belli analizlerle değerlendirilmesinden sonra, öğrenci yaratıcılığında örnek gösteriminin etkisi üzerinde şunlar söylenebilir:

Örnek gösterilerek ders işlenen deney grubu öğrencileri, özgünlük ve yaratıcılık hususunda, daha başarılıdırlar. Kompozisyon olarak farklı çizimler oluşturdukları, yaratıcılığa dair isteklerinin daha yoğun olduğu görülmüştür. Bu durum uzmanların verdiği notlarla da kanıtlanmıştır.

Örnek göstererek ders işlenen öğrencilerin resimleri estetik öğeler bağlamında daha başarılıdır. Renk, çizgi, biçim, form gibi öğelerin kontrol grubuna göre daha başarılı bir şekilde oluşturulduğu görülmüştür. Buna dayanarak estetik öğelerin kullanımında örnek gösteriminin yaratıcılığı etkilediği söylenebilir.

Teknik beceri açısından deney grubunun daha başarılı olduğu görülmüştür.

Verileni alma ve uygulama yetisi bakımından deney grubunun kontrol grubuna göre daha başarılı olduğu kanıtlanmıştır.

Araştırmada, deney grubunda örnek gösteriminin kullanılması öğrenciyi derse karşı isteklendirmiş, yaratıcılık açısından derse karşı tutumunu ve davranışını olumlu yönde etkilemiştir.

İlköğretim 2. kademe 8. sınıf öğrencilerinin yaratıcılığının gelişmesinde örnek gösteriminin öğrencileri olumlu yönde etkilediği sonucu bu araştırmanın gerçekleştiğinin göstergesi olmuştur.

ÖNERİLER

Araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen bulgulara dayanılarak ilköğretim 2. kademe 8. sınıf görsel sanatlar dersi öğrencilerinin yaratıcılığının gelişmesi için yapılması gereken ve bu yolda yapılmasının yararlı olacağı düşünülen öneriler arasında şunlar söylenebilir:

- Görsel sanatlar derslerinde yaratıcılığın artması için ders yeniliklere açık olmalı, motive edici çalışmalar uygulanmalıdır.
- Eğitim, bireyin yaratıcı davranışlarını geliştirecek düzeyde olmalıdır. Üretkenlik ve özgünlük birbirini tamamlayan iki unsurdur. Öğrenme doğru bir şekilde, doğru yöntemlerle, öğrenci seviyesine uygun olarak pekiştirildiği takdirde orijinalliği beraberinde getirecektir.
- Ders sırasında öğrencileri rahatlatmak ve yaratıcılıklarını daha kolay ortaya çıkarmak için örnekler gösterilmelidir.
- Algı ve kavram elde etme, imgeleri zenginleştirme açısından, sanat dünyasını tanıma bakımından sanatçılardan gösterilen örneklerin öğrencilerin yaratıcılıklarını olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir.
- Öğrencilerin yaratıcılıklarını arttırıcı çalışmalara ağırlık verilmeli ve özellikle ilköğretimde örnek gösterimi konusunda geliştirici projelere yer verilmelidir.
- Uygun çevre ve sınıflar oluşturularak öğrencilerin yaratıcılıkları arttırılabilir. Tüm bu faaliyetler öğrencilerin yaratıcı zekâsını geliştirerek her alanda başarıya ulaşmasına olanak sağlayacaktır.
- Sanat eğitiminde sonuç önemli olduğu kadar, süreç de çok önemlidir. Süreç ne kadar verimli kullanılırsa, sonuç da sürece paralel olarak olumlu bir şekilde ortaya çıkacaktır.
- Görsel sanatlar öğretmenleri, süreçte öğrencinin seviyesine uygun teknik ve yöntemler kullanmalıdır.

- Öğrencilerin yaratıcı ve orijinal düşünceleri pekiştirilmelidir. Sözel ifadeler ya da çeşitli ödüllendirme yollarına başvurulabilir.
- Öğrencilere kapalı uçlu sorular sormak yerine, açık uçlu sorular yöneltilerek onların hayal gücünü geliştirmeye teşvik edilmelidir.
- Konu onların kavrayabileceği şekilde dile getirilmeli ve çeşitli materyallerle desteklenmelidir.
- Her okulda mutlaka görsel sanatlar atölyesi bulunmalıdır. Öğrencilerin yaratıcılığını destekleyici bir ders ortamında bulunmaları açısından bunun önemli olduğu düşünülmektedir.
- Görsel sanatlar atölyesi, yaratma isteği uyandıracak şekilde dizayn edilmelidir. Duvarlarda öğrenci resimleri, ressamların röprodüksiyonları, sanata dair sözler, yazılar, gazete haberleri, güncel sergilere ait afişler asılı olmalı.
- Ressamları tanıtmaya ve ressamların eserlerini incelemeye önem verilmelidir.

KAYNAKÇA

- ABACI, O. (2005). “Çocuğun Sanatsal Gelişimi”, İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri (Editör: Vedat Özsoy), Ankara: Görsed Yay.
- ALAKUŞ, A.O. (2002). İlköğretim Okulları 6. Sınıf Resim-İş Dersi Öğretim Programındaki Grafik Tasarımı Konularının Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yöntemiyle ve Bu Yönteme Uygun Düzenlenmiş Bir Ortamda Uygulanması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ALAKUŞ, A.O. (2005). “Sanat Eğitiminin Kuramsal Temelleri”, İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri (Editör: Vedat Özsoy), Ankara: Görsed Yay.
- ARIKAN (YILMAZ), E.N. (2005). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Branş Öğretmenlerinin Sanat Eğitimine Bakış Açıları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Konya: S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ARTUT, K. (2001). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri, Ankara: Anı Yayıncılık.
- AYAYDIN, A. (220). İlköğretim Okullarındaki Sanat (Resim-İş) Eğitiminde Çoklu Zekâ Kuramının Uygulanması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- BENTLEY, T. (1999). Yaratıcılık, İstanbul: Hayat Yay.
- BOIS, A. (1999). Matisse and Picasso. Flammarion, Kimbell Art Museum Fort: Worth, Texas.
- BOYDAK, A. (2001). Öğrenme Stilleri, İstanbul: Beyaz Yay.
- BUYURGAN, S. - MERCİN, L. (2005). Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları, (Editör: V. Özsoy), Ankara: Görsed Yay.
- ÇAKIR, İ. (2005), “Eğitimde Yeni Bir Yaklaşım: Çoklu Zeka Kuramı”, Eğitim Bilim Dergisi, Şubat 2005 Sayısı.
- ÇELLEK, T. (2001). Yaratıcılık ve Eğitim Sistemimizdeki Boyutu, İnternette Ağustos 2007 tarihinde elde edilmiştir, www.fotografya.gen.tr.
- ÇELLEK, T. (2003). “İlkokul 2. Devre Eğitim ve Öğretim”, www.tulaycellek.com adresinden 13.08.07 tarihinde alınmıştır.

- DEMİR, C. (2002). Resim-İş (Sanat) Eğitiminde Sanat Eleştirisinin Yeri ve Önemi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- DEMİR, H. (2003). “Sanat ve Düşünme Şekilleri”, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.
- ERBAY, M. (2000). Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi, İstanbul.
- ERSOY, A. (1998). Günümüz Türk Resim Sanatı, İstanbul: Bilim Sanat Galerisi Yayınları.
- ETİKE, S. (1995). Sanat Eğitimi Yazıları, Ankara: İlke Kitabevi Yay.
- FROMM, E. (1979). Sevgi ve Şiddetin Kaynağı, İstanbul: Payel Yay.
- GARDNER, H., WALTERS, J.M. (1985). The Development and Education of Intelligences, Essays on the Intellect, Alexandra, Virginia: Association for Supervision and Curriculum.
- GENÇ, A. (1999). Yaratıcı Düşünce, İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
- GENÇAYDIN, Z. (1990). Sanat Eğitiminin Düşünsel Temelleri, Resim-İş Eğitimi ve Sorunları, Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- GEZER, Ö. (2006). İlköğretim II. Kademedeki Sanat Eğitiminde Sınıf Yönetimine İlişkin Bir Durum Çalışması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GLASSER, W. (2000). Kaliteli Eğitimde Öğretmen, İstanbul: Beyaz Yay.
- GÖKAY (YILMAZ), M. (1998). Birleştirilmiş Sanat Eğitimi Yöntemine Göre İlköğretim İkinci Basamağında Sanat Eleştirisinin Uygulanması ve Sonuçları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÖKBULUT, N. (1996). Sanat Eğitimi Programları ve Beklentiler, Milli Eğitim Dergisi, Ankara: M.E. Basımevi.
- GÜRTUNA, S. (2004). Çocuk ve Sanat Eğitimi-Çocuğum Sanatla Tanışıyor, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- HERSCHER, e. (2002). Picasso'nun Sofrası, Çev: Çaykara, E., Taluk, Ş., İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Sanat Dünyamız Dergisi, Sayı: 83.

- İlköğretim kuramları Resim-İş Dersi Öğretim Programı, Ankara: M.E. Basımevi, 1992.
- İPŞİROĞLU, N. (1998). Sanattan Güncel Yaşama, İstanbul: Pan Yay.
- KARAYAĞMURLAR, B. (1990). Sanatta Yaratıcılık ve Eğitim, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KATIRANCI (DEMİRCİ), M. (2004). “İlköğretim Öğrencilerinin sanatsal Yönelimlerinin Belirlenmesi”, Eğitim Araştırmaları, Anı Yay.
- KEFİ, S. (2006). Çocukların Yaratıcılıklarının Geliştirilmesinde Farklı Bir Yaklaşım, Çoluk Çocuk Dergisi, Sayı: 63.
- KEHNEMUYİ, Z. (2002). Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi, İstanbul: YKY
- KIRIŞOĞLU ve STOKROCKİ, M. (1997). İlköğretimde Sanat Öğretimi, Ankara.
- KIRIŞOĞLU, O.T. (1991). Sanatta Eğitim, Ankara: TED Yay.
- KUMRAL, Ç. (2004). “Güzel Sanatlar Eğitiminde Kuram”, Eğitim Araştırmaları, Anı Yay.
- MAMUR, N. (2002). Çok Alanlı Sanat Eğitiminde Ölçümleme ve Değerlendirme Yöntemleri Bir Uygulama Önerisi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- OĞUZKAN, Ş. - DEMİRAL, Ö. - TÜR, G. (1999). Okul Öncesinde Yaratıcı Çocuk Etkinlikleri, İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.
- ÖKTEM, F. (2001). “Zekâ Kavramı”, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, Sayı: 22, Ankara: MEB Yay.
- ÖNCÜ, T. (1989). Torrance Yaratıcı Düşünme Testleri ve Wartegg-Biedma Kişilik Testi Aracılığıyla 7-11 Yaş Çocuklarının Yaratıcılığı ve Kişilik Yapıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ÖZCAN, H. (2002). Çocuk Resimlerinde Yaratıcılık ve Resim-İş Eğitimi ile Geliştirilmesi Yöntemleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ÖZEN, D. (2004). “Sanat Eğitiminde Görmeyi Öğrenme-Öğretme”, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 14.

- ÖZKARAKOÇ, Ö. (2004). İlköğretim İkinci Kademedeki Üç Boyutlu Sanat Uygulamalarının Yaratıcılığın Gelişmesine Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZSOY, V. (2003). Görsel Sanatlar Eğitimi, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık
- ÖZŞENGÜL (YILDIZ), N. (2004). İlköğretim Okullarında Resim-İş Eğitimi Sürecinde Yaratıcılık Eğitimi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SAN, İ. (1979). Güzel Sanatlar Eğitimi, Eskişehir: AÖF
- SAN, İ. (1985), Sanat Eğitimi, Ankara.
- Sanat Dünyamız Dergisi, Sayı: 83.
- SPIES, W. (1995). Pablo Picasso on the Path to Sculpture: Prestel, Munich, New York.
- SUNGUR, N. (1992). Yaratıcı Düşünce, İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
- TARMAN, S. (1999). Yaratıcılık: Kuramları-Boyutları-zekâ ve Eğitimle İlişkisi, 1. Ulusal Sanat Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu, 28-30 Nisan 1999, Bildiriler, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Yayınları.
- TUNA, S. (2004). “Sanat Eğitiminin Gerekliliği ve Güncelliği”, Çağdaş Eğitim Dergisi, Şubat 2004 sayısı.
- TUNA, S. (2005). “Yaratıcılık ve Görsel Algı”, İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri (Editör: Vedat Özsoy), Ankara: Görsel Yay.
- TURHAL, S. (2005). İlköğretim II. Kademe Altıncı Sınıf Resim Dersi Öğrencilerinin Yaratıcılığının Gelişmesinde Müzik Dinletisinin Resme Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- TURLA, A. (2004). Çocuk ve Yaratıcılık-Çocuğum Daha Yaratıcı Olabilir mi?, İstanbul: Morpa Kültür yayınları.
- ULUTAŞ, İ. - ERSOY, Ö. (2004). “Okul Öncesi Dönemde Sanat Eğitimi”, Kastamonu Eğitim Dergisi, Mart 2004 sayısı.
- ÜNVER, E. (2002). Sanat Eğitimi, Ankara: Nobel Yay.

www.yok.gov.tr.

- YAVUZER, H. (2000). Resimleriyle Çocuk, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- YILMAZ, O. (2001). Sanat Eğitiminde Yaratıcılığın Sanat Derslerine Yansıması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- YOLCU, E. (2004). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri, Ankara: Nobel Yay.
- YONTAR, A. (1993). “İnsanda Yaratıcılığın Gelişimi”, Yaratıcılık ve Eğitim (Yay. Haz. A. Ataman), TED Eğitim Dizisi No: 178, Ankara: TED Yay.